

Socialt och kulturellt värdeskapande i Lövholmen

2020-08-21

(Uppdatering av rapport i originalversion från 2019-08-12)

[stockholm.se](https://www.stockholm.se)

Utredning om socialt och kulturellt värdeskapande **för projekt Lövholmen** är beställd av fastighetsägarna i Lövholmen.
Kontaktperson: Kristina Kallin
E-post: kristina.kallin@skanska.se

Utredningen är levererad av WSP Sverige
Kontaktperson: Helena Klintström
E-post: helena.klintstrom@wsp.com
Telefon: 010-722 85 81

Förord

Denna nulägesanalys av sociala och kulturella värden i Lövholmen har genomförts av WSP på uppdrag av fastighetsägarna i Lövholmen (Skanska, JM, Lindéngruppen, Besqab, Veidekke, Cementa, Järntorget) under januari till augusti 2019. Denna rapport är en uppdatering med utvecklade resonemang i text utifrån tidigare version i powerpointformat från augusti 2019.

Analysen är det första steget i en process för att skapa och tillvarata sociala och kulturella värden när Lövholmen utvecklas. WSP är anlitade som processledare för denna process, som också är en del i Stockholms stads arbete med att utveckla socialt värdeskapande analyser som en integrerad del i stadsutvecklingsprocessen.

Under processen har WSP stämt av arbetet med Stockholm stads detaljplanehandläggare för Lövholmen, Stockholms stads expert på socialt värdeskapande, byggaktörernas samordnare Urban minds, Skanskas specialist på socialt värdeskapande samt JM:s miljö- och hållbarhetsspecialist. Under processens gång har flertalet aktörer med påverkan på platsens sociala och kulturella värden intervjuats.

Nästa steg i processen är att Stockholms stad och fastighetsägarna utifrån bland annat detta underlag ska skapa mål för platsens sociala och kulturella utveckling.

Figur 1: Bild från Lövholmen februari 2019

Innehåll

Innehåll

Förord	3
Sammanfattning	5
Inledning	6
Nulägesanalys	10
Stadsbyggnadsmål 1 från ÖP: En växande stad	11
Stadsbyggnadsmål 2 från ÖP: En sammanhängande stad	17
Stadsbyggnadsmål 3 från ÖP: God offentlig miljö	21
Stadsbyggnadsmål 4 från ÖP: En klimatsmart och tålig stad	26
Aktörskartläggning	30
Sammanvägd nulägesanalys	32
En plats med stor social och kulturell potential	34
Ett närområde med många barn	35
Ett närområde där grönområdena är välutnyttjade	36
En plats där man känner sig på undantag som gående	37
Ett kreativt kluster som inspireras av sin närmiljö	38
Ett område med få, men attraktiva mötesplatser utomhus	39
Ett delvis otryggt område	40
Rekommendationer	41
Dra fördel av områdets särskilda potential för att skapa och bevara sociala och kulturella värden	43
Skapa kapacitet för barn för att skapa och bevara sociala och kulturella värden	44
Skapa och spara grönska för att skapa och bevara sociala och kulturella värden	45
Skapa ett område som prioriterar gående människor för att skapa och bevara sociala och kulturella värden	47
Låt kulturen ta plats för att skapa och bevara sociala och kulturella värden	49
Dra nytta av de mötesplatser som finns och komplettera dem för att skapa och bevara sociala och kulturella värden	51
Låt utvecklingen skapa trygghet för att skapa och bevara sociala och kulturella värden	52
Geografisk fördjupning	53
Källförteckning	55

Figur 2: Bild från Lövholmen i maj 2019

Sammanfattning

Lövholmen ligger i nordvästra Liljeholmen. Förslaget till ny planering innebär att området omvandlas från industriområde till en blandad stadsdel med bostäder, skola och förskolor, parker och kontor. För att skapa och tillvarata sociala och kulturella värden på Lövholmen arbetar stadsbyggnadsprojektet enligt Stockholms stads modell för socialt värdeskapande analys. De kulturella aspekterna lyfts särskilt i projektet på grund av de kulturella värdena på platsen idag. I Lövholmen är målet att integrera socialt och kulturellt värdeskapande kontinuerligt i planprocessen.

Som en del i det socialt värdeskapande arbetet genomförs en nulägesanalys. Analysen består av en kartläggning av sociala och kulturella värden och utmaningar idag genom sammanfattning av tidigare utredningar och egna undersökningar och intervjuer. Nulägesanalysen syftar till att ge en *helhetsbild* av området genom en social och kulturell lins.

Nulägesanalysen visar att Lövholmen är ett område med stora sociala och kulturella värden men också ett område med vissa utmaningar. Sammanfattningsvis är Lövholmen ett område med stor social och kulturell potential. Följande aspekter utmärker sig i det sociala och kulturella nuläget i Lövholmen:

- Ett närområde med många barn
- Ett närområde där grönområdena är välutnyttjade
- En plats där man känner sig på undantag som gående
- Ett kreativt kluster som inspireras av sin omgivning
- Ett område med få men attraktiva mötesplatser utomhus
- Ett delvis otryggt område

Den sammanfattande rekommendationen baserat på nulägesanalysen är att dra fördel av områdets identifierade potential för att skapa och bevara sociala och kulturella värden. För att ta tillvara på områdets potential behöver följande insatser särskilt beaktas i den kommande processen:

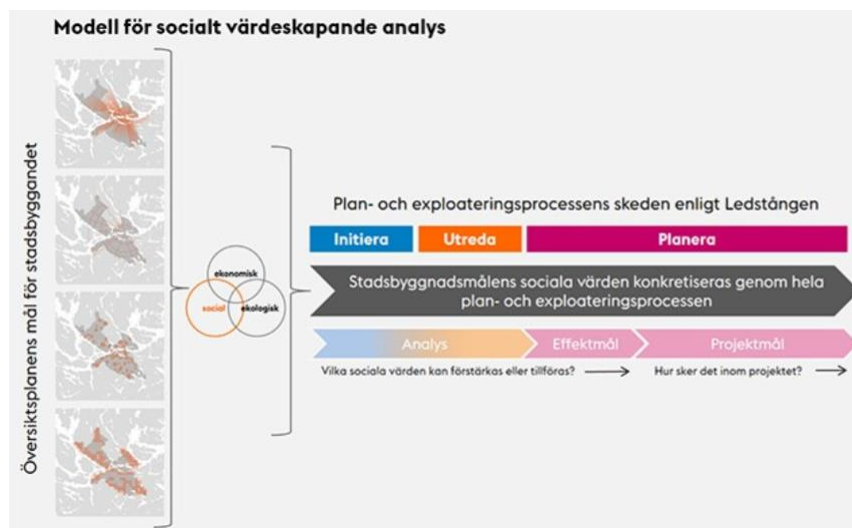
- Skapa kapacitet för barn
- Skapa och spara grönska
- Skapa ett område som prioriterar gående människor
- Låt kulturen ta plats
- Dra nytta av de mötesplatser som finns och komplettera dem
- Låt utvecklingen skapa trygghet

Inledning

Stockholms stads modell för socialt värdeskapande (SVA)

Modellen ska användas i stadens samtliga stadsutvecklingsprojekt för att säkerställa att alla projekt är socialt värdeskapande.

Analysen utgår utifrån Översiktsplanens fyra stadsbyggnadsmål, målen om En växande stad, En sammanhängande stad, God offentlig miljö och En klimatsmart och tålig stad. Utifrån respektive stadsbyggnadsmål ställs ett antal frågor för att analysera huruvida målet går att uppnå inom ett specifikt område.

Figur 3 Stockholms stads modell för socialt värdeskapande

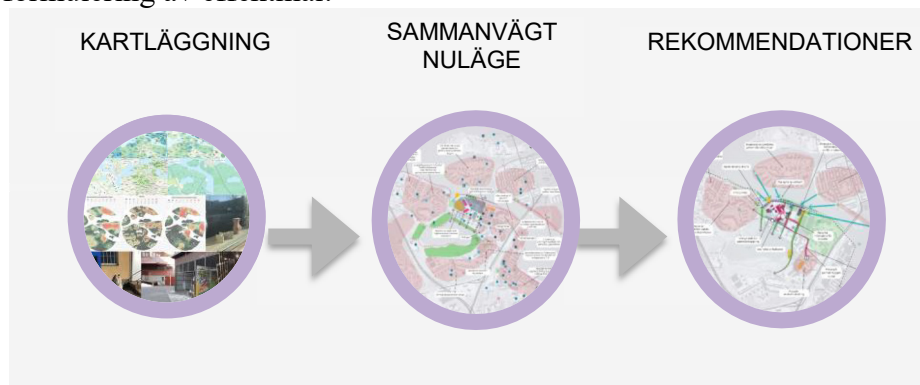
Det första momentet i Stockholms stads modell för socialt värdeskapande analys utgörs av en analys av platsen. Därefter ska effektmål respektive projektmål tas fram.

Tillämpning av modell för socialt värdeskapande analys i projekt Lövholmen

Som en del i den sociala värdeskapande analysen genomförs en nulägesanalys (denna rapport). Nulägesanalysen består av en kartläggning av sociala och kulturella värden och utmaningar idag genom sammanfattning av tidigare utredningar och egna undersökningar och intervjuer. Nulägesanalysen syftar till att ge en *helhetsbild* av området genom en social och kulturell lins, samt ett sammanvägt nuläge där slutsatsen av analysen presenteras.

Därefter tas övergripande rekommendationer fram utifrån det sammanvägda nuläget för att svara på *vilka utmaningar behöver bemötas?* och *Vad skulle ge stora sociala värden till området om*

det lades till? Rekommendationerna kommer sedan att ligga till grund för den process där staden och områdets fastighetsägare tillsammans arbetar fram mål för områdets sociala och kulturella utveckling. Rekommendationerna utgör således underlag för formulering av effektmål.

Figur 4 Illustration över metodprocessen

I kartläggningen tittar vi på de sociala och kulturella värden som finns i området idag. Viktigt att bära med sig är att analysen genomfördes under januari-augusti 2019. Det är viktigt att veta att nuläget i Lövholmen på flera sätt är ett konstgjort nuläge som är skapat av att den stora cementindustrin som finns där idag har planerat att flytta under många år. Nuläget är på så sätt skapat av en förväntan att området ska bli något annat, och inte ett nuläge som skulle se likadant ut om planerna för förändring skulle stanna av.

Sociala värden och kulturella värden är exempelvis:

- Skolor och förskolor
- Mötesplatser
- Aktiva kulturverksamma
- Andel grönyta

Värdena har kartlagts genom intervjuer, GIS-analyser, statistiska analyser, platsbesök, workshops samt en sammanställning av genomförda utredningar såsom kulturlivsanalys, barnkonsekvensanalys samt kulturmiljöanalys.

Värdena är sorterade efter Stockholm stads mål för stadsbyggande, för att skapa en återkoppling till stadens mål och en igenkänning till andra socialt värdeskapande analyser.

Resultatet av kartläggningens data ligger sedan till grund för en slutsats av analysen, kallad sammanvägt nuläge, samt rekommendationer för hur området kan utvecklas för att skapa mer och starkare sociala och kulturella värden.

Syfte

Det övergripande syftet är att säkerställa att sociala och kulturella värden beaktas. Arbetssättet syftar även till att integrera socialt och kulturellt värdeskapande kontinuerligt i planprocessen.

Utgångspunkter för Lövholmen

Lövholmen ligger i nordvästra Liljeholmen. Förslaget till ny planering innebär att området omvandlas från industriområde till en blandad stadsdel med bostäder, skola och förskolor, parker och kontor.

Stockholm växer och det behövs fler bostäder. Förutom att planen kompletterar bostadsutbudet i Liljeholmen bidrar den till det övergripande målet om 40 000 nya bostäder till år 2020. Behovet av skolor och förskolor är stort, och staden utreder om det finns möjlighet att bygga en skola i Lövholmen.

Förslaget gör det möjligt att skapa en fortsättning på innerstaden och att länka samman stadsdelarna längs med vattnet. Tack vare närheten till kollektivtrafik och naturområden finns det goda möjligheter att skapa en levande stadsdel för både boende och besökare.¹

¹ Text från strukturplan (tidigt samråd), samt på Stockholm växer, <https://vaxer.stockholm/projekt/lovholmen-blir-ny-stadsdel/>

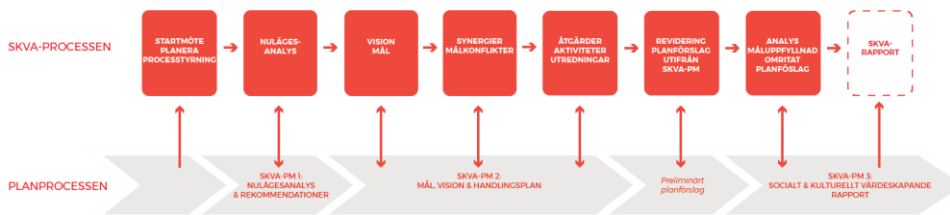
Geografiska avgränsningar som används i kartläggningen

Eftersom data i kartläggningen kommer från ett flertal olika källor så finns det också många olika geografiska avgränsningar som används i materialet. Nedan ser du en förklaring till de avgränsningar som sedan används i texten. Förutom dessa finns även mycket statistik på så fin nivå som 100x100 meters rutor, resultatet av denna statistik beskrivs genom att prata om delar av områden (norra, södra, centrala) eller genom att beskriva genomsnitt i ett större område.

Nulägesanalys

Denna nulägesanalys av sociala och kulturella värden i Lövholmen är en del av en process för att skapa och tillvarata sociala och kulturella värden på Lövholmen. I figuren nedan visas en illustration över den pågående planprocessen samt den parallella processen för framtagandet av denna socialt och kulturellt värdeskapande analys.

Figur 5 Illustration över SKVA-processen samt den parallellt löpande planprocessen

Analysen är uppdelat utefter Stockholm stads översiktsplan och nedan följer nulägesanalysen för vardera målet i översiktsplanen.

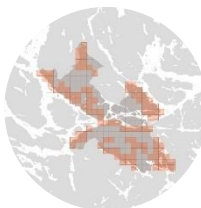
En växande stad

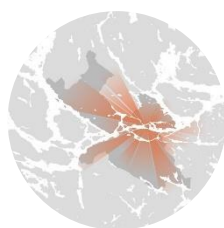
En sammanhängande stad

God offentlig miljö

En klimatsmart och tålig stad

Stadsbyggnadsmål 1 från ÖP: En växande stad

Enligt Stockholms stads översiktsplan ska Stockholm vara en växande stad som genom sin attraktivitet lockar människor, företag och besökare från hela världen. En hög takt i stadsbyggandet ska säkerställa bostäder och samhällsfunktioner för alla. God tillgänglighet ska ge människor och företag goda förutsättningar att utvecklas.

För att analysera stadsdelens framtida behov utifrån nuläget har frågan ”*Hur ser tillgång och efterfrågan på bostäder, samhällsfunktioner och arbetsplatser ut i stadsdelen?*” besvarats och kompletterats med annan information som ansetts relevant.

Inom kapitlet analyseras:

- Befolkningstäthet
- Åldersfördelning
- Skolor och förskolor
- Bostäder
- Arbetsplatser
- Föreningsliv och sociala nätverk
- Mötesplatser inomhus
- Kommersiell service
- Social service, övrig
- Kulturell service och kulturliv

BEFOLKNINGSTÄTHET

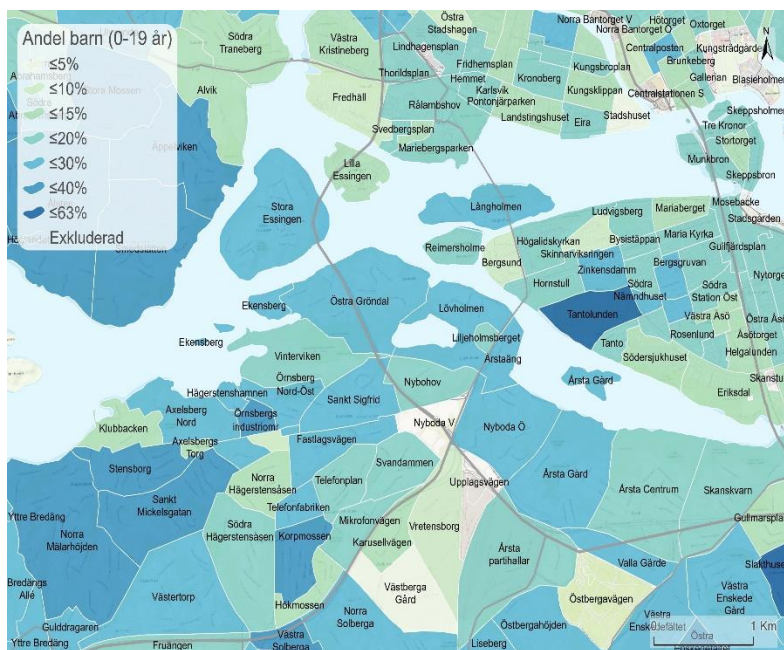
Det är lägre befolkningstäthet i planområdet än omkringliggande områden.²

ÅLDERSFÖRDELNING

Det är en högre andel äldre i planområdets närområde, speciellt vid Liljeholmsberget. Det är också en mycket barnrik stadsdel med en stor andel barn mellan 0 - 6 år. Detta gäller generellt i stort omland kring Lövholmen, se fördelningen i kartan nedan.³

² SCB. (Även Byggnadsregistret - TEFAT. Stadsrumsanalys.
<http://statistik.stockholm.se/omradesfaktax>)

³ SCB samt <http://statistik.stockholm.se/omradesfaktax>

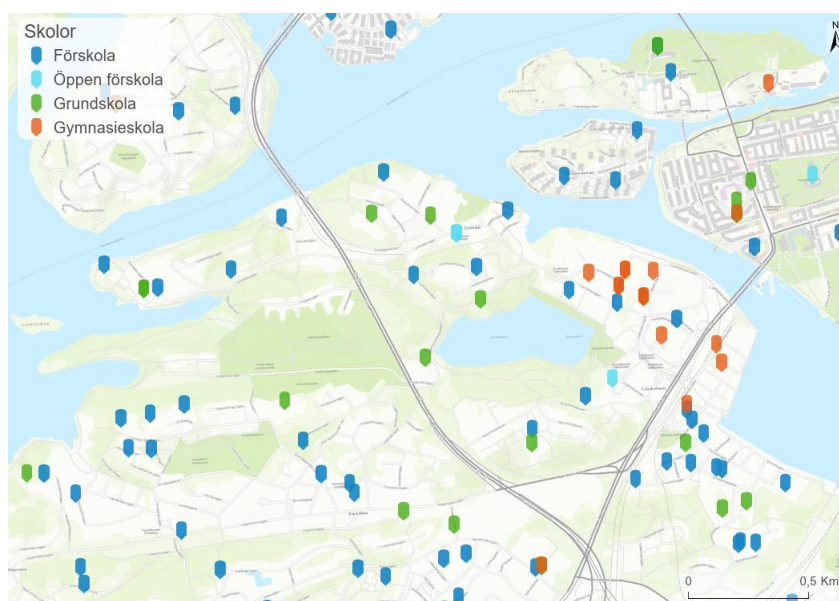
Figur 6 Karta över antal barn 0–19 år

SKOLOR OCH FÖRSKOLOR

Förskolorna i området har små utomhusytor och uppger att de ”trängs, ringer varandra om vilken park” i Liljeholmen samt Liljeholmen-Hägersten i stort. Det finns ett behov av en ny grundskola i Liljeholmen.

Inom Lövholmen finns många gymnasieskolor, dock är det dåligt med utemiljöer för gymnasieskolorna, det ”saknas naturliga träffpunkter för ungdomar” men närheten till stan anses vara en tillgång. Dock finns ”problem-miljöer” i utemiljön kring vissa av gymnasieskolorna.⁴

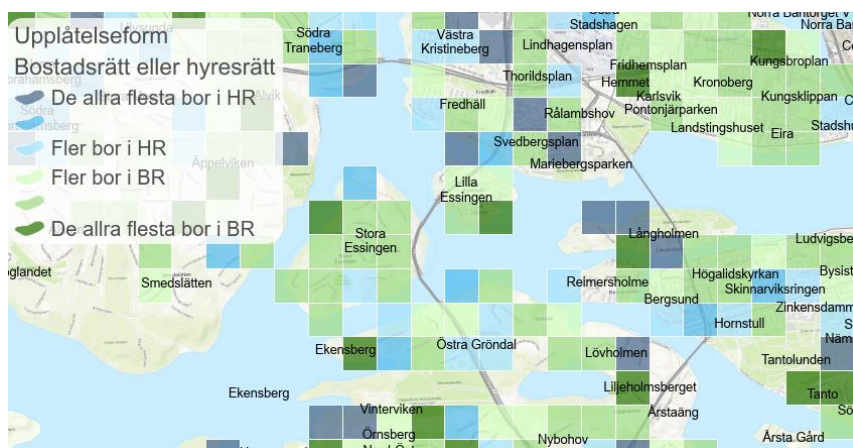
⁴ Intervjuer genomförda i denna analys, Utbildningsförvaltningen

Figur 7 Karta över gymnasium, skolor och förskolor i området

BOSTÄDER

Det finns markant lägre procent 1: or i Liljeholmen än i genomsnitt i staden, högre procent 3: or och uppåt. Inom Liljeholmen är 69 % av lägenheterna bostadsrätter.⁵

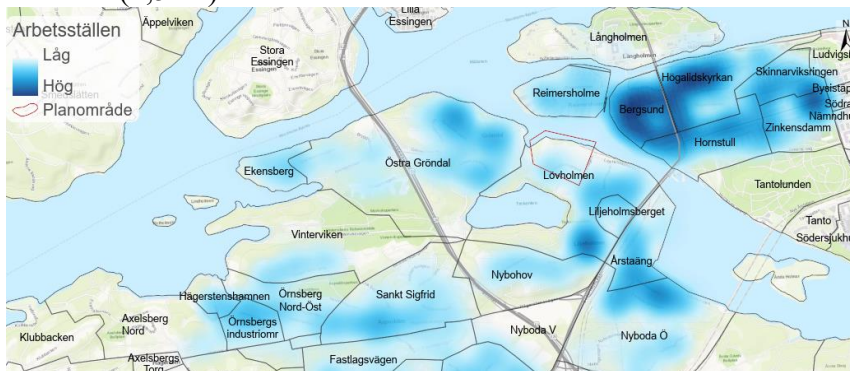
Figur 8 Fördelningen av upplåtelseform för flerfamiljshus

ARBETSPLATSER

Inom Lövholmen och i närområdet Liljeholmen finns flertalet arbetsplatser, främst vid Liljeholmstorget. I Lövholmen finns det idag ca 125 arbetsställen. Majoriteten finns på Lövholmsvägen med tyngdpunkt där Lövholmsvägen möter Liljeholmsvägen. De största branscherna i Lövholmen är: kulturella och personliga tjänster, företagstjänster och utbildning. Dessa står för ca 60 procent av alla arbetsställen. I närområdet ligger tyngdpunkten

⁵ Lägenhetsregistret - TEFAT; <http://statistik.stockholm.se/omradesfaktax>, SCB WSP analys

inom tjänsteproducerande företag.⁶ Exempelvis finns i Lövholmen konstnärer, Färgfabriken, skolor, kontorskluster i Point Liljeholmen, industri/partihandel och serviceboende vid Lövholmsvägen. Flera områden med olika innehåll och karaktär gällande arbetsplatser återfinns i Liljeholmen. Bland annat två större arbetsplatsområden, Marievik (3 ha) och Liljeholmens centrum (1,5 ha).

Figur 9 Koncentration av arbetsplatser

FÖRENINGSLIV OCH SOCIALA NÄTVERK

I området runt planområdet finns flera aktiva föreningar. Exempel som kommit upp vid intervjuer är Gröndals båtklubb, Liljeholmen-Hägerstens hembygdsförening och Liljeholmshallarnas många besökande idrottsföreningar.⁷

MÖTESPLATSER INOMHUS

Mötesplatser som identifierats inomhus är Färgfabriken, mötesplats för äldre, biblioteket, Liljeholmshallarna, Färgkontoret.⁸ Få tillfrågade håller med om att det finns god tillgänglighet till mötesplatser (Liljeholmen)⁹.

KOMMERSIELL SERVICE

Det är förhållandevis långt till närmaste mataffär från planområdet, men det finns god tillgång till en stor variation av service på lite längre avstånd med handel och service samlat i centrala Liljeholmen, Liljeholmstorget Galleria och kring Liljeholmstorget. Här finns en stark dagligvarupunkt med flera av de stora kedjeaktörerna väl etablerade.

⁶ SCB. WSP Näringslivsanalys

⁷ Intervjuer genomförda i denna analys. Information kring vilka föreningar som får föreningsbidrag, både från SDF och idrottsförvaltningen.

⁸ Intervjuer genomförda i denna analys. Information kring vilka föreningar som får föreningsbidrag, både från SDF och idrottsförvaltningen.

⁹ Medborgarundersökning 2018

Kommersiell service i form av café/restaurang samt annan konsumentinriktad service är också i huvudsak samlad till Liljeholmstorget Galleri och på stråken kring Liljeholmstorget. I grannområdet Gröndal finns viss dagligvaruhandel, café/restaurang och service. Enstaka restauranger finns i arbetsplatsområdet mot Point Liljeholmen. Vid Sjövikstorget, på andra sidan Södertäljevägen, finns handel, restauranger och service som främst riktar sig till de boende och arbetande i området, däribland arbetsplatsområdet Marievik.¹⁰

SOCIAL SERVICE ÖVRIG

Det är god tillgång till social service i området utöver tillgången till skola/förskola.¹¹

KULTURELL SERVICE OCH KULTURLIV

Det finns en lägre andel instämmande än staden totalt när det gäller att barn och vuxna kan ha del av kultur eller utöva kultur i Liljeholmen. I området finns kulturkluster med aktiva kulturutövare, både ateljéer med studiestöd samt litterärt och konstnärligt skapande och med en stor bredd bland utövarna. Allt från Betongkonstnärer. Skribenter, skapande konstnärer, dans, koreografi, möbelformgivare, industridesign, samtidskonst, förläggare, journalistforskare, manusförfattare, illustratörer är aktiva i området.

Många kulturutövare jobbar med flera olika konstformer och tekniker och sammansättningen skapar ett unikt kluster. Det är nämligen en mer professionell verksamhet än på andra ställen med högutbildade utövare. Utövarna själva framhåller att detta är svårt att bygga upp och att det skett organiskt på den här platsen. Kulturutövarna menar att klustret som bildats skapar synergier mellan utövarna där man skapar samarbetsprojekt och utövarna använder varandras kompetenser i sitt skapande arbete. Detta sker främst mellan de som sitter tigt tillsammans i samma byggnad.

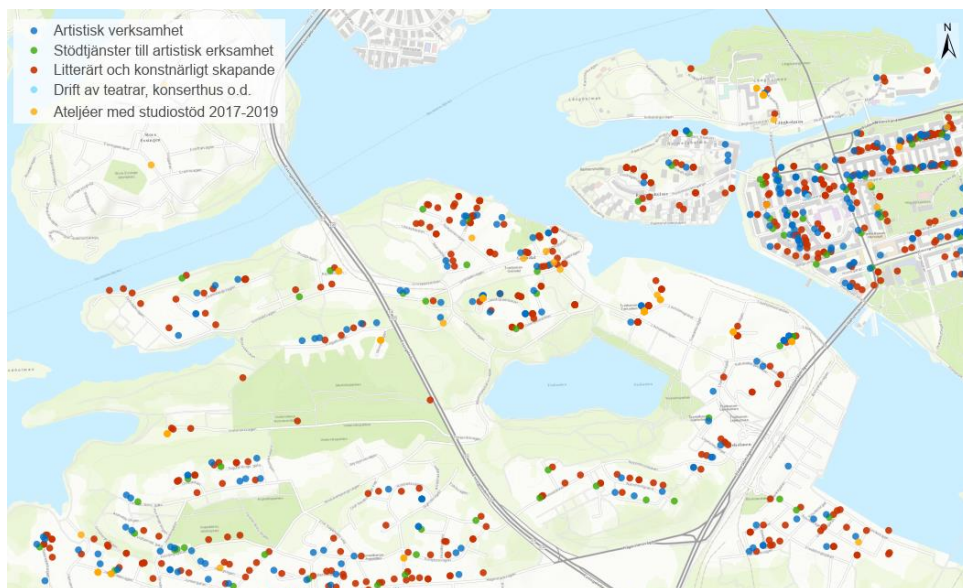
Inom Lövholmen är det främst i Beckershuset (fokus skapande kluster) och Färgfabriken (utställningar, arena för aktiva) som konsten är lokaliserad, men det finns även flera aktörer i Cementas lokaler. Färgfabriken är den mest utåtriktade arenan medan andra har en stor bredd av utåtriktad eller mer inåtvänt.

Platsen och det geografiska rummet med dess historia skapar en tydlig identitet för de kulturverksamma. Skapandet på Lövholmen

¹⁰ SCB. WSP Näringslivsanalys

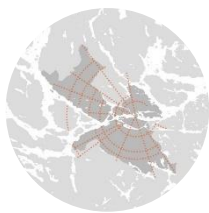
¹¹ Intervjuer samt geografisk analys

kontrasteras gentemot det mer traditionella skapandet som sägs finnas inom de etablerade kulturella institutionerna. Samtliga intervjuade upplever en tillåtande atmosfär där allt är tillåtet och inget begränsar. Kulturutövarna i Lövholmen uttrycker dock en stor oro för sin framtid. Korta hyreskontrakt och otydligheter kring framtiden på platsen gör att projekt läggs på is eller inte kommer till alls.¹²

Figur 10 Kulturverksamheter i området

¹² WSP Kulturlivsanalys

Stadsbyggnadsmål 2 från ÖP: En sammanhängande stad

Enligt Stockholms stads översiktsplan ska Stockholm vara en sammanhängande stad, där det är naturligt att röra sig mellan olika stadsdelar och besöka nya platser. Människor med olika bakgrund ska kunna mötas i vardagen och stadens många stadsmiljöer med sina olika kvaliteter ska vara tillgängliga för alla invånare.

För att analysera stadsdelens framtida behov utifrån nuläget har frågan ”Hur sammankopplat är stadsdelens gång- och gatunät och finns målpunkter i stadsmiljön som lockar breda grupper?” besvarats och kompletterats med annan information som ansetts relevant.

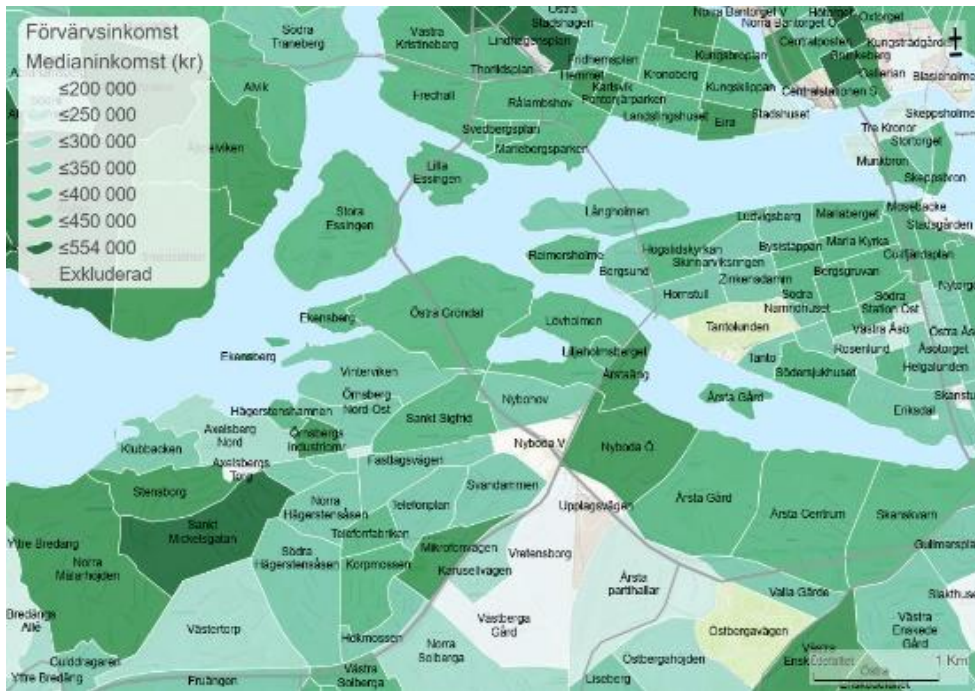
Inom kapitlet analyseras:

- Inkomst
- Förvävsgrad
- Utbildningsnivå
- Segregationsmönster
- Integrerad bebyggelsestruktur
- Mänsklig skala
- Orienterbarhet
- Tillgänglighet gång och cykel
- Tillit grannar

INKOMST

I Liljeholmen har de boende en högre medelinkomst än i omkringliggande områden och än genomsnitt i staden, medelinkomsten i Lövholmen placerar sig som medel i Liljeholmens resultat.¹³

¹³ SCB, <http://statistik.stockholm.se/omradesfaktax>

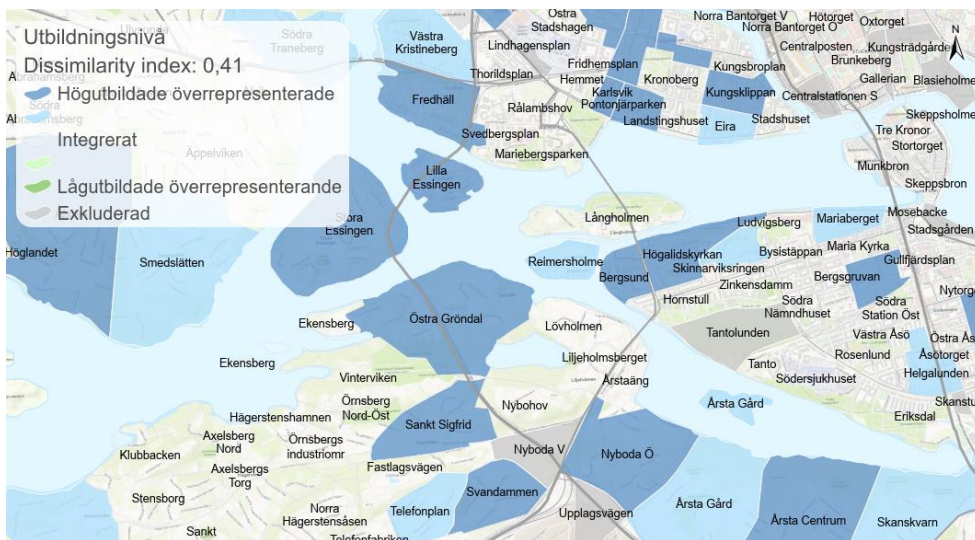
Figur 11 Förvärvsinkomst

FÖRVÄRVSGRAD

I Liljeholmen är arbetslöshet bland 18–19-åringar högre än stadens genomsnitt. Detta är markant högre än omkringliggande områden. Lägre än genomsnitt bland andra grupper.¹⁴

UTBILDNINGSNIVÅ

I Liljeholmen är utbildningsnivån högre än Stockholm i genomsnitt och högre än omkringliggande områden. Men området är också integrerat i fråga om andel högutbildade/lågutbildade.¹⁵

Figur 12 Utbildningsnivå med fokus på skillnader mellan områden

¹⁴ SCB

¹⁵ SCB, <http://statistik.stockholm.se/omradesfaktax>

SEGREGATIONSMÖNSTER

Lövholmen är mindre socioekonomiskt utsatt än genomsnitt i staden. Närliggande Nybohov är mer socioekonomiskt utsatt.¹⁶

INTEGRERAD BEBYGGELSESTRUKTUR

Lövholmen är förhållandevis monofunktionellt med en stor majoritet av arbetsplatser kontra bostäder och/eller service.¹⁷

MÄNSKLIG SKALA

Det är få korsningspunkter inom planområdet och de största nyttjas inte för möten. Det är också mycket få entréer mot gata, inom området samt mot Lövholmsvägen. Det saknas koppling längs vattnet och till grönområden samt saknas känsla av närhet till vattnet.¹⁸

Figur 13 Exempel på barriärer i närområdet till Lövholmen, foto: Ramböll

ORIENTERBARHET

Inom planområdet är det svårt att hitta, ”man känner sig på undantag som gående”. Strukturen är svåröverblickbar och flera fysiska och psykologiska hinder att ta sig runt i området.¹⁹

TILLGÄNGLIGHET GÅNG OCH CYKEL

Det finns ett fokus på bil/fordon i området och det är svårt att hitta inom Lövholmen, ”man känner sig på undantag som gående” enligt intervjuer.²⁰

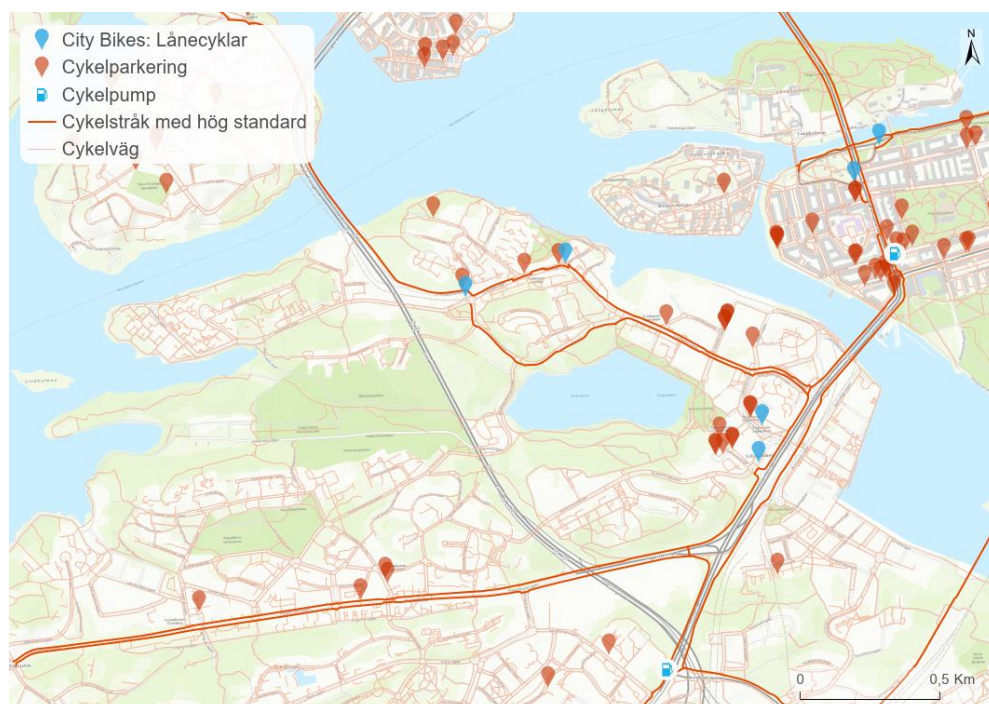
¹⁶ Analys utförd av WSP

¹⁷ Social stadsrumsanalys samt WSP egen analys

¹⁸ Social stadsrumsanalys samt WSP egen analys

¹⁹ Social stadsrumsanalys samt WSP egen analys

²⁰ Social stadsrumsanalys, WSP egen analys.

Figur 14 Cykelstråk i området

TILLIT TILL GRANNAR

Tillit mellan grannar starkt i närområdet Gröndal. ²¹

²¹ Trygghetsmätning 2018, Intervjuer

Stadsbyggnadsmål 3 från ÖP: God offentlig miljö

Enligt Stockholms stads översiktsplan ska Stockholm ha en mångfald av identitetsstarka stadsdelar med levande centrum. Stadens alla delar ska erbjuda en bra livsmiljö med god tillgång till stadskvaliteter och välgestaltade och trygga offentliga miljöer som inbjuder till delaktighet och lokalt engagemang.

För att analysera stadsdelens framtida behov utifrån nuläget har frågan ”Hur ser stadsdelens tillgång till grundläggande stadskvaliteter; samhällsservice, kultur, kollektivtrafik, butiker, arbetsplatser, bra offentliga rum och parker ut?” besvarats och kompletterats med annan information som ansetts relevant.

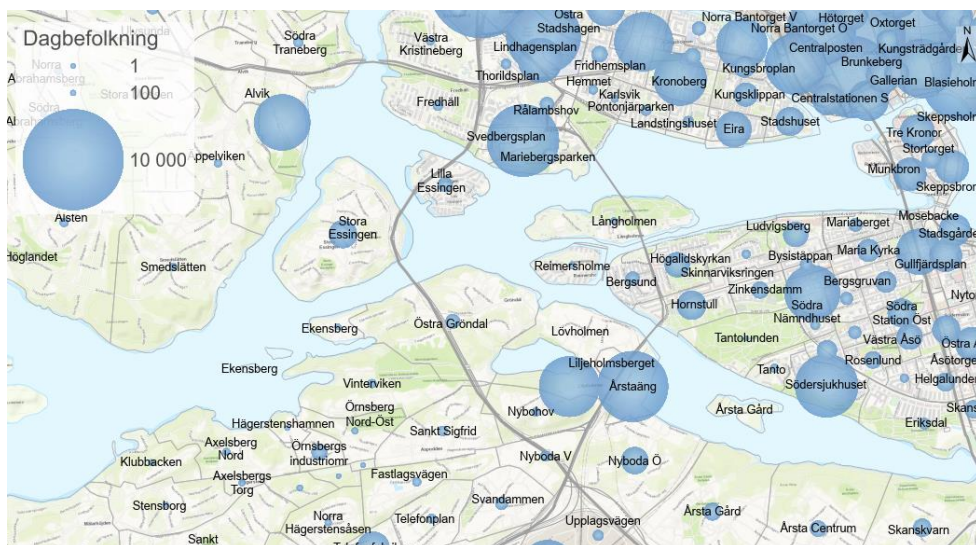
Inom kapitlet analyseras:

- Dag-nattbefolkning, aktivitet över dygnet
- Offentlig friyta
- Närhet grönska
- Mötesplatser utomhus
- Platser för fysisk aktivitet
- Synliga kulturvärden och historia
- Trivsel
- Trygghet
- Säkerhet
- Belysning

DAG OCH NATTBEFOLKNING, AKTIVITET ÖVER DYGNET

Dagbefolkningen är väsentligt högre kring Lövholmen än i omkringliggande områden, även ”mer aktivitet än man tror” på kvällstid. Både aktiviteter som uppskattas och sådana som uppfattas som ”stök” enligt intervjuer.²²

²² SCB, Intervjuer

Figur 15 Karta över dagbefolkning

OFFENTLIG FRIYTA

Det finns mycket friyta i Lövholmen, men den är ej offentlig.²³

GRÖNOMRÅDEN

Inget grönområde inom området, Trekanten är en närliggande park och ”Gröndals strand”. Begränsad närhet till gröna områden, speciellt mot den norra kajen även om det här är vattenkontakt. ”Delområde 1”, med naturlig strandkant, har knäckepilar längs vattnet dock har strandkanten som det är idag inget värde för friluftslivet eftersom den är instängslad.²⁴

MÖTESPLATSER UTOMHUS

Flera lekplatser finns inom kort avstånd från planområdet, men de är också väldigt välutnyttjade. Majoriteten av ytorna är anpassade för yngre barn.

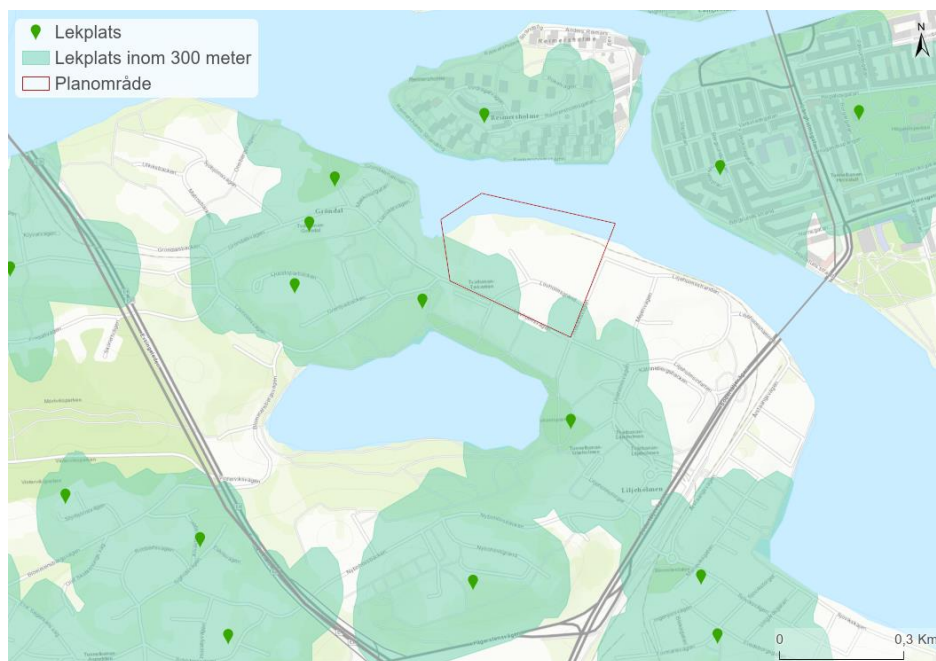
Mötesplatser som identifierats utomhus är det lilla torget vid Färgfabriken, Gröndals hamn där caféet Cul de sac ligger, samt Trekantensparken. Delar av Trekantensparken upplevs dock störas av otryggt ”häng” vilket främst utgörs av ungdomar och missbrukare.

Trivsamma platser i planområdets närområde (vilket är platser som intervjuade personer i denna process samt i underlag framhåller som trivsamma platser) är: Fruktparken intill Liljeholmens centrum, badplatsen Trekanten, båtklubbområdet, Färgfabriken.²⁵

²³ Stadsrumsanalys. platsbesök

²⁴ Stadsrumsanalys. platsbesök, Naturvärdesinventering

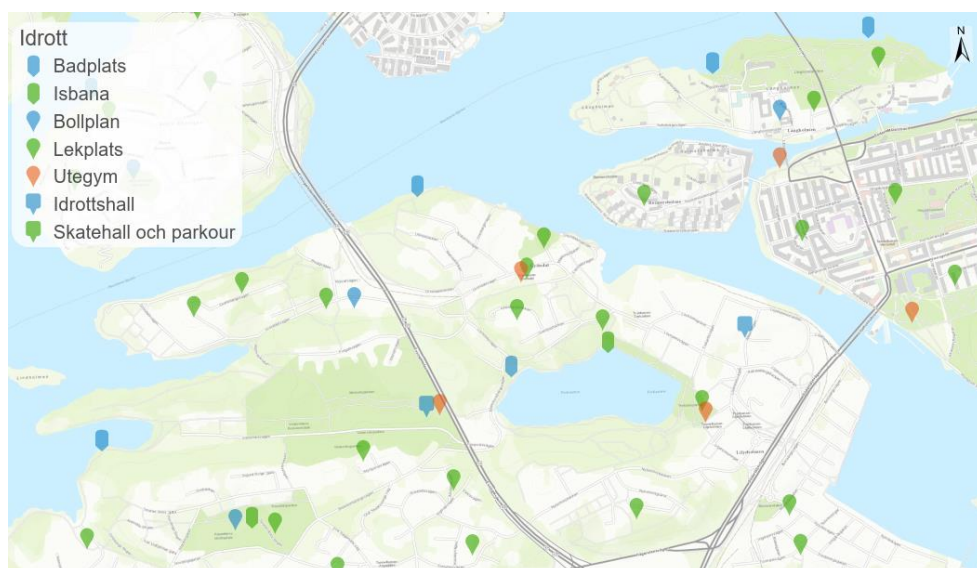
²⁵ Intervjuer

Figur 16 Karta som visar lekplats inom 300 meter

PLATSER FÖR FYSISK AKTIVITET

Det finns flera lekplatser med mera inom kort avstånd, men de är alla välutnyttjade. Hälsans stig går mycket nära området, men svänger av istället för att fortsätta längs vattnet genom området. Det finns inte mycket yta för spontanidrott, utan mest för personer som är föreningsaktiva. Majoriteten av ytorna är anpassade för yngre barn.²⁶

Figur 17 Idrott och lekplatser i området

²⁶ Platsbesök, kartanalys. Förteckning av stadsdelsförvaltningens utegym och lekplatser, adress.

SYNLIG KULTURVÄRDEN OCH HISTORIA

Lövholmen är en industrihistorisk plats i staden. Området består till stora delar av bebyggelse som utgör en sammanhållen industrimiljö.

Lövholmen är väl exponerat norrifrån och syns väl från Södermalms västra del, Reimersholme, Gröndals östra kust, inloppet och Lilla Essingen. Områdets siluett sedd från norr ger ett oregelbundet intryck med uppstickande skorstenar, Kolsyrefabrikens produktionstorn och Cementas byggnader. Siloanläggningen höjer sig markant över omgivande bebyggelse. Ytorna inne i området karaktäriseras i övrigt av gatunätet och den yttre miljön mellan och kring husen speglar att detta är byggt och anlagt successivt. Det speglas i miljöns delvis tillfälliga karaktär, bland annat genom gatornas olika bredd, terrasseringar och räcken.

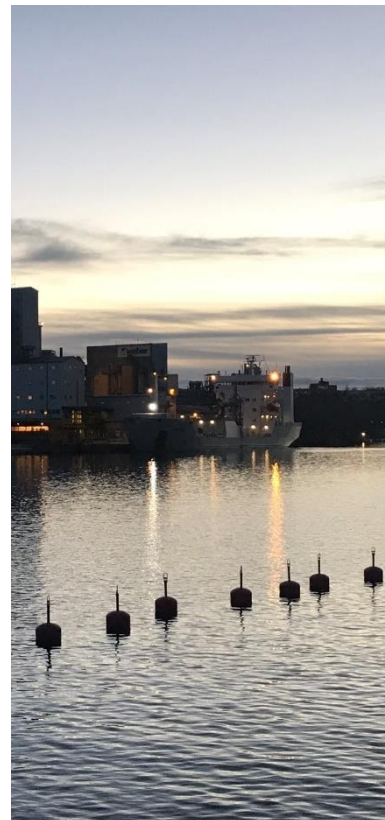
I den kulturmiljöutredning som har gjorts framgår det att det i området finns 12 byggnader som anses ha särskilda kulturhistoriska värden, inkl. två skorstenar. Flertalet platser/objekt samt gator/rörelse-stråk anses även vara särskilt viktiga för den yttre miljön. Platsen med dess historia skapar en tydlig identitet för de kulturverksamma. Skapandet på Lövholmen kontrasteras gentemot det mer traditionella skapandet som sägs finnas inom de etablerade kulturella institutionerna. Samtliga intervjuade upplever en tillåtande atmosfär där allt är tillåtet och inget begränsar.²⁷

TRIVSEL

Typiska kommentarer från intervjuer och tidigt samråd: ”Det är så nedgången”, ”ödsligt med övergivet område som är så instängslat”.²⁸

TRYGGHET

Otryggt i området och det finnes en otydlighet kring ägarskap om platser, ”det går emot instinkten” att gå omkring i området vilket medför en osäkerhet på om man får vara i området. Det finns också mycket att skada sig på i området som glassplitter och trasiga saker. Många mörka hörn och prång med otrygghet och narkotikahandel.²⁹ Dock är tryggheten enligt statistik hög i Liljeholmen³⁰.

Figur 18: Planområdet sett från Hornstulls strand

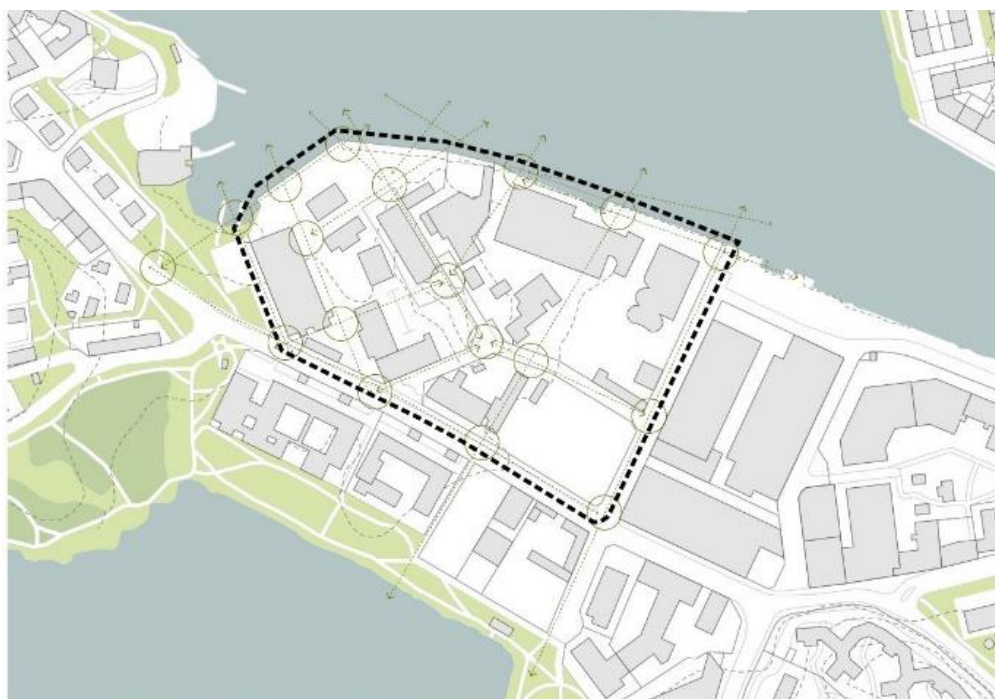
²⁷ Kulturmiljöinventering och kulturmiljökonsekvensutredning

²⁸ Intervjuer, material från tidigt samråd inför samrådsredogörelse.

Medborgarenkät stadsmiljö 2018

²⁹ Intervjuer. SLK (Trygghetsmätningen).

³⁰ Trygghetsmätningen 2017

Figur 19 Siktlinjer och trygghet

SÄKERHET

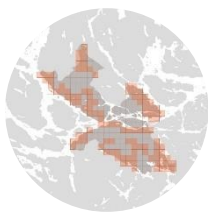
Det är lägre brottsstatistik i Liljeholmen än genomsnitt Stockholm, men högre gällande stöld av fordon, stöld i bostad, klotter/graffitti. I intervjuerna beskrivs en upplevelse av mycket inbrott, mycket poliser, narkotikaförsäljning. Vissa problem med missbrukare i Trekanten som gör att barn och ungdomar känner sig otrygga.³¹

BELYSNING

Största delen av planområdet saknar vägar och därigenom också belysning.³²

³¹ Polis. Trygghetsundersökning.

³² TK, Exploateringskontoret

Stadsbyggnadsmål 4 från ÖP: En klimatsmart och tålig stad

Enligt Stockholms stads översiktsplan ska Stockholm vara en klimatsmart stad, där effektiv markanvändning och transporteffektiv

stadsstruktur bidrar till ökad tillgänglighet, minskad klimatpåverkan och begränsad resursförbrukning. Stadsstrukturen och de tekniska systemen ska vara välfungerande och tåliga så att staden kan möta klimatförändringar och andra påfrestningar.

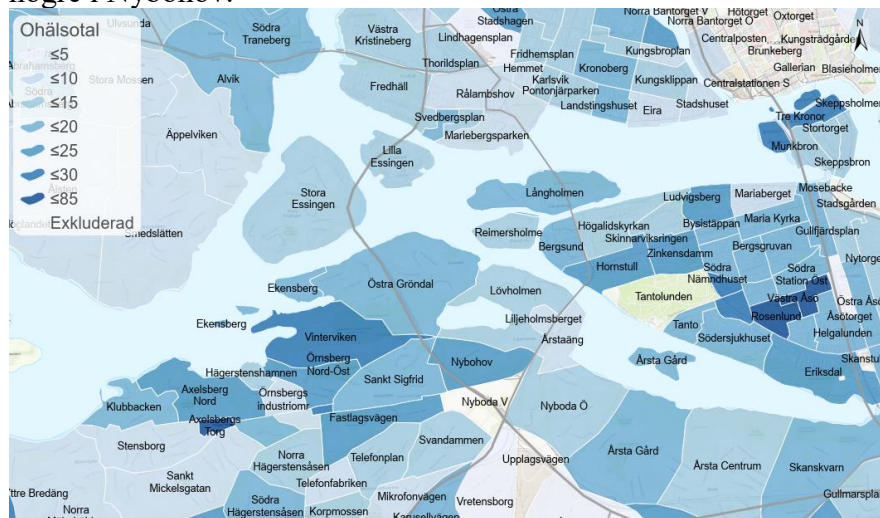
För att analysera stadsdelens framtida behov utifrån nuläget har frågan ”Hur stöttar stadsstrukturen de kapacitetsstarka färdssätten och kan välbefinnande och hälsa tillgodoses vid påfrestningar?” besvarats och kompletterats med annan information som ansetts relevant.

Inom kapitlet analyseras:

- Hälsa
- Boende vid kapacitetsstark kollektivtrafik
- Arbetande vid kapacitetsstark kollektivtrafik
- Andel grönyta
- Mikroklimat
- Buller
- m.fl.

HÄLSA

Relativt lågt ohälsotal i Lövholmen samt Liljeholmen, vilket betyder att de som bor här har få sjukdagar per år. Ohälsotalet är högre i Nybohov.³³

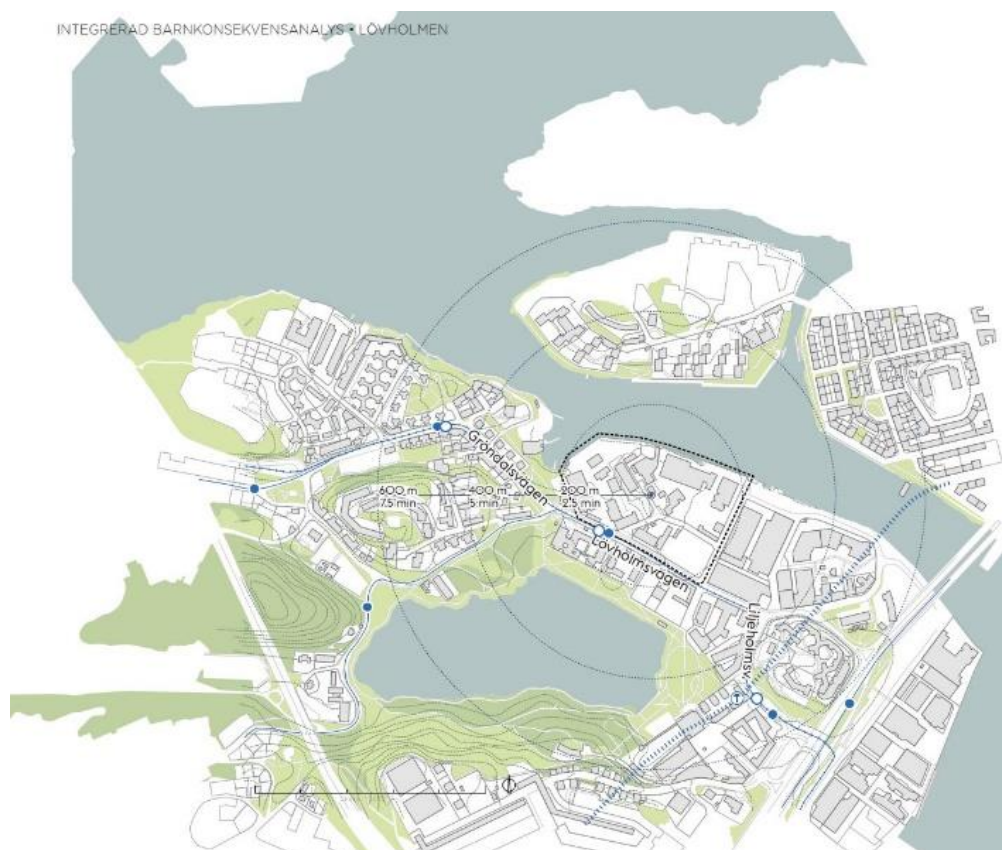

Figur 20 Karta över ohälsotal

³³ SCB

BOENDE VID KAPACITETSSTARK KOLLEKTIVTRAFIK

Idag är det få boende vid tvärbanans stopp.³⁴

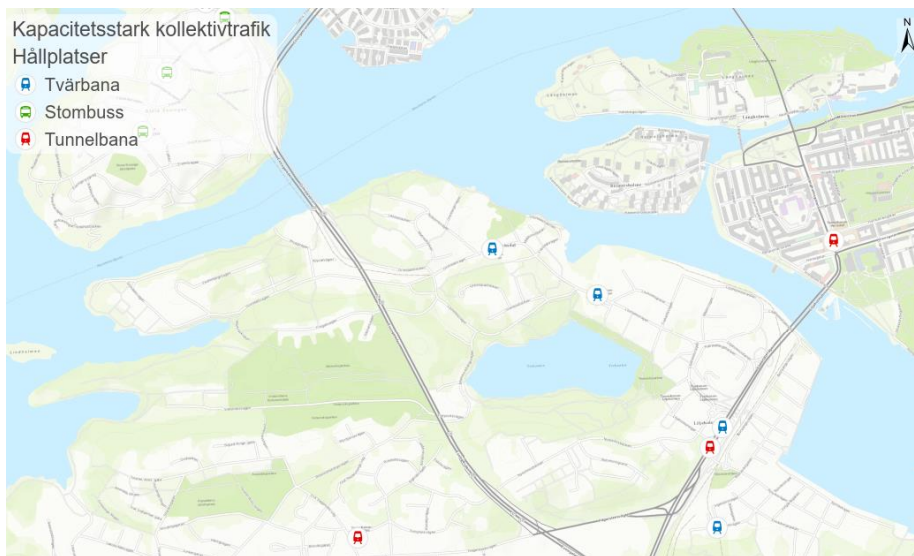
Figur 21 Kollektivtrafik i området

ARBETANDE VID KAPACITETSSTARK KOLLEKTIVTRAFIK

Det är lätt att ta sig till området med kollektivtrafik. Kartan nedan redovisar kapacitetsstark kollektivtrafik i området.³⁵

³⁴ SCB jämförelse med befolkningstäthet. Byggnadsregistret – Tefat, SL

³⁵ SCB, SL

Figur 22 Kapacitetsstark kollektivtrafik

ANDEL GRÖNYTA PER PERSON

Det finns inget grönområde inom planområdet men det finns några buskar, en del uppvuxna träd samt knäckepilar längs vattnet. Parken Trekanten ligger nära planområdet och även ”Gröndals strand”.

Det finns en begränsad närhet till gröna områden från planområdet, speciellt mot den norra kajen även om det är vattenkontakt på platsen. Den norra delen av planområdet har idag mer än 200 m till närmaste park³⁶.

Den norra delen av planområdet gränsar till delar av Liljeholmen med ännu lägre tillgång till grönyta (0–15 % genomsnittlig andel grönyta inom 500 m radie från bostadsadresser³⁷, vilket kan jämföras med rekommendationen från WHO på >9 kvm). Sedan dess har många bostäder byggts på Liljeholmskajen, vilket lett till ett högre tryck på grönområdena.

Det finns en oro för stort slitage på grönområden i närområdet idag³⁸. Trekanten har den högsta klassningen i potentiellt besöksstryck med över 1,25 miljoner besökare per år. 2015 var det mellan 5–20 kvm offentlig grönyta per person i Liljeholmen.³⁹

³⁶ Stadsrumsanalys

³⁷ Rekreation inom Stockholms stad, Spacescape 2015

³⁸ Intervjuer

³⁹ Rekreation inom Stockholms stad, Spacescape 2015

MIKROKLIMAT

Området ligger i norrläge mot vattnet⁴⁰ och luftkvalitetsnormerna klaras i området.⁴¹

BULLER

I intervjuerna beskrivs upplevt buller från tvärbanan, Essingeleden och Södertäljevägen.⁴²

⁴⁰ Solstudie

⁴¹ iBKA

⁴² Intervjuer

Aktörskartläggning

Som en del i nulägesanalysen har en aktörskartläggning genomförts av WSP. Detta har gjorts för att ta redan på vilka aktörer som finns i området, som kan och vill påverka de sociala och kulturella värdena. Aktörerna som intervjuats är sådana som identifierats som aktörer med påverkan idag och möjlighet till påverkan imorgon. Vid varje intervju har frågan ställts om det finns andra aktörer de ser bör intervjuas.

Följande aktörer har medverkat i intervjuer inom ramen för aktörsanalysen:

- Lindéngruppen
- Skanska
- JM
- Cementa
- Järntorget
- Veidekke
- Stadsdelsförvaltningens stadsbyggnadsavdelning
- Gröndals båtklubb
- Liljeholmen-Hägersten hembygdsförening
- Kulturförvaltningen
- Liljeholmshallarna
- Exploatering landskapskompetens
- Färgfabriken
- Stadsdelsförvaltningens preventionssamordnare
- Polisen
- Fältassistent*
- Plattform*
- Färgkontoret*
- Konstnärer*

* intervjuade av ingående underlagsutredningar

Sammanfattat resultat av aktörskartläggningen

Genomgående finns det höga förhoppningar på Lövholmens positiva utveckling och en uppfattning om att det är viktigt att tänket kring sociala och kulturella värden i planprocessen förmedlas vidare till senare skeden (byggnation, förvaltning).

Under intervjuerna med de aktiva aktörerna i området och närområde idag framkom det att det finns mycket kunskap om närområdet och dess sociala och kulturella värden. Även mycket engagemang finns, många aktörer gör redan idag aktiviteter som starkt främjar det sociala och kulturella livet i Lövholmen. Aktörerna som ser sig själva som viktiga värdeskapare i olika delar av processen (planering, byggnation, förvaltning) och under intervjuerna lyftes det att det finns flera evenemang och aktörer att "haka på" (Färgfabriken och Båtklubben nav). Även en blandning av förväntan, lättnad och oro för vad som kommer att hända framåt i området identifierades under intervjuerna.

Fotograf: Emilia Bergmark-Jiménez

Figur 23: Bild från Lövholmen, Fotograf: Emilia Bergmark-Jiménez

Identifierade organisationer och personer med påverkan på sociala värden

Nedan följer en lista över de under intervjuerna identifierade organisationer och personer som anses ha påverkan på sociala värden i Lövholmen och dess närområde.

- Kulturskolan
- Biblioteket
- Trekantens dag
- Snabbköpet
- Exploatering
- Idrottsförvaltningen
- Sjösporten
- Sjöpolisen
- Micasa, serviceboende
- Ateljéföreningen
- Barn och unga - hitta de som arbetar med att få lokaler för att få någonstans att mötas.
- PRO
- SPF Liljeholmen Hägersten.
- Hyresgästföreningar i närområdet
- Kommunikatör stadsförvaltningen
- Polisen
- Färgfabriken
- Färgkontoret
- Plattform
- ABF-stadsvandringar
- Stadsmuseet
- De som jobbar på fabriken (Cementa)
- Nordströms trä
- Gymnasieskolorna
- Stockholmskällan, Mediateket. Om historia och media.
- Fiskeföreningen
- Gröndals båtklubb
- Kanotklubben
- Café cul du sac
- Hembygdsföreningen – Hägerstens
- Idrottshallarna
- Föreningar
- Preventionssamordnare
- Ordförande i stadsdelsnämnden
- Stadsbyggnadsnämnden
- Förskolorna, pedagogerna, påverkan på offentliga platser.
- Den nya skolan som planeras i Beckershuset

Sammanvägd nulägesanalys

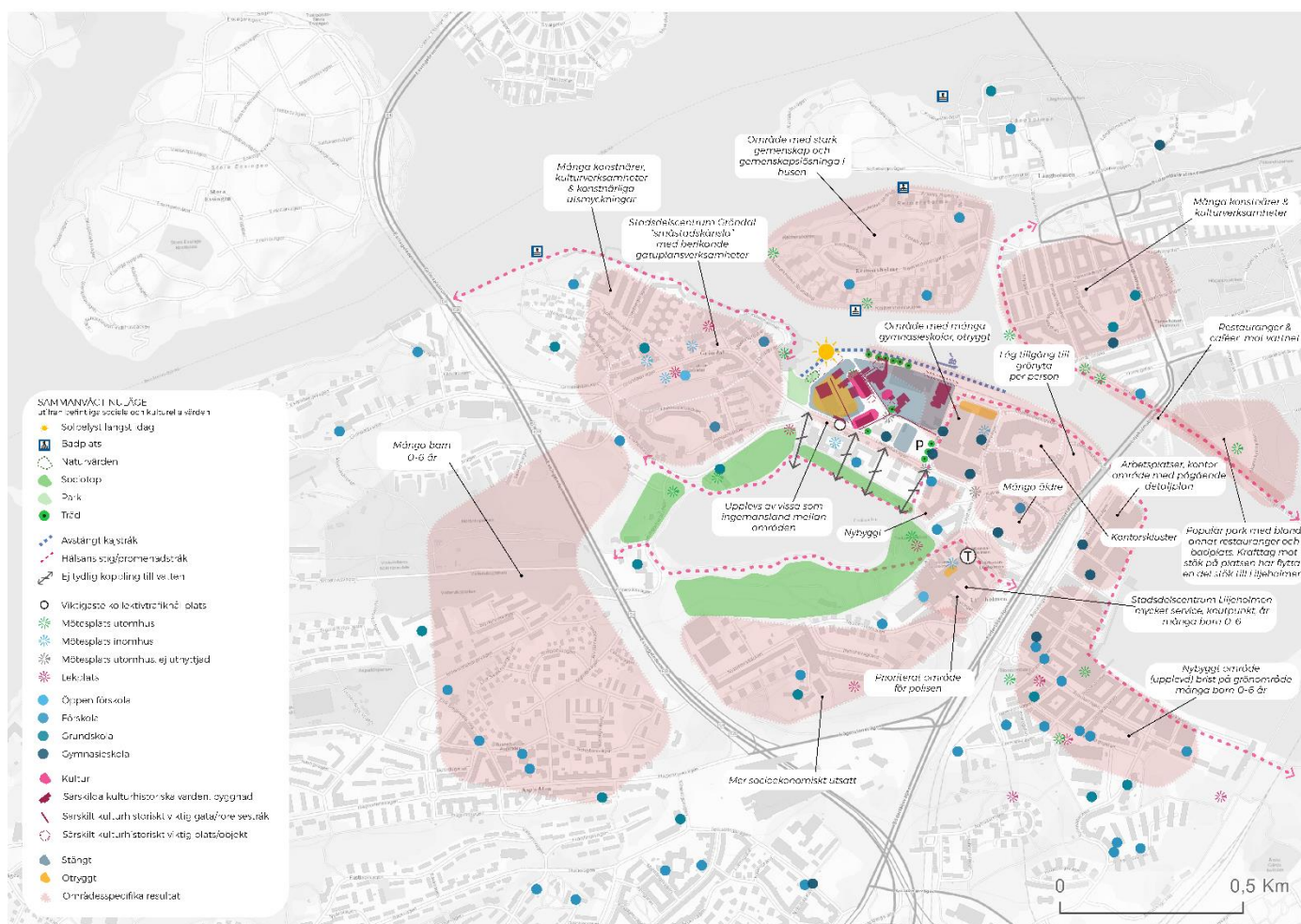
Det sammanvägda nuläget är en analys av den mängd av data som samlats in genom kartläggningen. Här besvaras frågor som:

- Vad ser vi när olika data läggs samman?
- Finns det kluster av sociala och kulturella värden?
- Finns det platser som saknar tillgång till flera sociala och kulturella värden?
- Finns det grupper som har mer eller mindre tillgång till värdena?

Analysen har gjorts av WSP:s experter. Arbetet har stämts av med stadens detaljplanehandläggare, byggaktörernas samordnare, Skanskas specialist på socialt värdeskapande samt JM:s miljö- och hållbarhetsspecialist. Eftersom det sammanvägda nuläget är just sammanvägt så skär det över alla stadens stadsbyggnadsmål. Resultatet är en helhetsbild som sedan ligger till grund för rekommendationer för hur området kan utvecklas för att skapa mer och starkare sociala och kulturella värden. För varje nuläge presenteras även identifierade samverkansmöjligheter med aktörer.

Översikt över sammanvägt nuläge:

- En plats med stor social och kulturell potential
- Ett närområde med många barn
- Ett närområde där grönområdena är välutnyttjade
- En plats där man känner sig på undantag som gående
- Ett kreativt kluster som inspireras av sin omgivning
- Ett område med få men attraktiva mötesplatser utomhus
- Ett delvis otryggt område

Figur 24 illustration över sammanvägt nuläge utifrån befintliga sociala och kulturella värden

"Mindre socioekonomiskt utsatt än medel i staden"

"Problemmiljöer i vissa av gymnasieskolorna"

"Barnrikt närområde"

"Upplevelse av låg tillgång till mötesplatser"

"Upplevelse av dålig tillgång till grönområden per person"

En plats med stor social och kulturell potential

En övergripande slutsats är att planområdet har väldig mycket som talar för den ur social och kulturell synvinkel. Det finns få platser som har ett sådant läge mot vattnet som Lövholmen har samtidigt som det är så nära till innerstad, service och kollektivtrafik.

Läget mot vattnet lyfts fram i intervjuerna som en stor styrka och potential för det sociala livet. Dels för vyerna ut mot vattnet, men också för alla aktiviteter som sker kopplat till vattnet runt Lövholmen. Båtklubbarna, roddtävlingarna, paddling, de stora båtarna, stand-up paddling, badplatser, det är en aktiv vik! Det är också mycket bra kollektivtrafikförsörjning till området med både tvärbanan, tunnelbanan, bussar, cykelstråk. Detta ger mycket bra förutsättningar för personer av alla åldrar och ekonomier att lätt kunna ta sig till, och runt i, området.

”Det är sorgligt att det inte görs något åt det här området” – citat från intervju

Det finns en stor möjlighet att genom en utveckling av området knyta samman viktiga sociala mötesplatser och områden. Gröndal, Liljeholmen, Hornstull och Reimersholme har alla sina sociala och kulturella kvaliteter som kan dras nytta av. Här ses Lövholmen idag av vissa som ett dött ingenmansland som håller isär istället för att knyta ihop områdena.

Kulturellt finns det både potential och idag redan välutnyttjade kvaliteter. Färgfabriken är ett starkt kulturcentrum mitt i området som lockar besökare från hela regionen (och utanför). Detta är verkligen unikt för området. Det finns också många verksamma konstnärer i området, och även många i Gröndal och Hornstull.

Sist men inte minst finns det stor potential i många av byggnaderna i området, och i den historia som de berättar både om platsen och om Stockholms utveckling. De många olika byggnaderna ger identitet, men är också i många fall i riktigt dåligt skick och på förorenad mark.

Figur 25: Bild från Lövholmen februari 2019

Figur 26: utsnitt från statistik om andel barn 0-6 år

Ett närområde med många barn

”Förskolor trängs, ringer varandra om vilken park de ska gå till” - citat från intervju

Det är väldigt mycket barn 0–6 år i Lövholmens direkta närhet, och också väldigt mycket barn i ett litet större närområde (Liljeholmskajen, Nyboda, Gröndal, Aspudden). Det är förhållandevis långt till närmaste grundskola. I närliggande områden finns många förskolor, och en upplevd brist på fria kopplat till dessa.

Det är markant lägre procent 1:or ettor i Liljeholmen än genomsnitt i staden, högre procent 3:or och uppåt. 69 % av bostadsbeståndet är bostadsrätter. Det finns flera lekplatser med mera inom kort avstånd, men välutnyttjade, och de flesta är anpassade för små barn. Det finns inte mycket plats för spontanidrott, utan de idrottsmöjligheter som finns är mest för personer som är föreningsaktiva.

Identifierade samarbetsmöjligheter fokus barn: Biblioteket, hembygdsföreningen, båtklubben, Färgfabriken, intilliggande grundskolor och förskolor, Trekantens dag

Ett närområde där grönområdena är välutnyttjade

”Vi trängs om grönområden redan som det är – hur blir det med ännu fler människor?” - citat från intervju

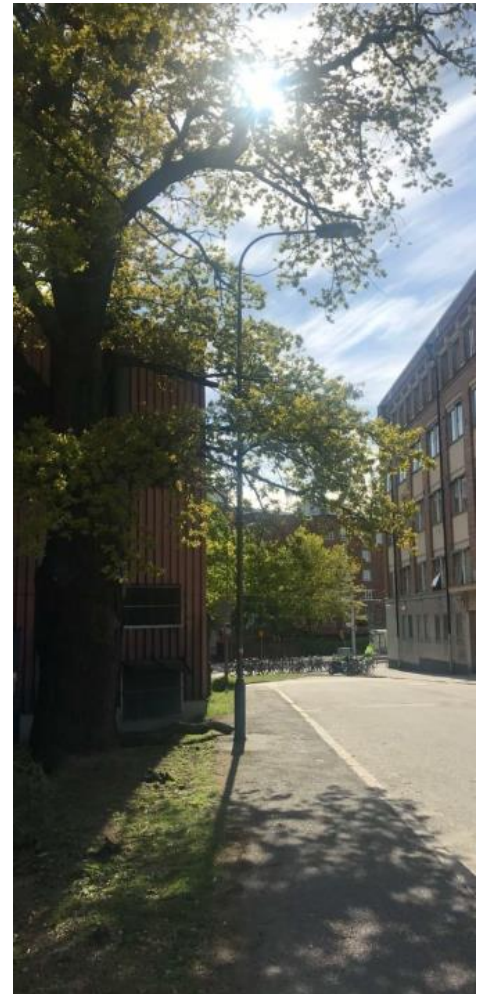
Inom planområdet finns idag mycket obebyggd friyta, men den är inte grön och inte offentlig. Idag finns inom området en del uppvuxna träd, speciellt knäckepilar längs strandkanten/kajen. Det finns ett litet område med värdefull natur (höga naturvärden) i området, ett litet område på Skanskas mark med naturlig strandkant och knäckepilar.

Det finns inget grönområde inom området, men det uppskattade grönområdet kring Trekanten ligger nära och det finns en gräsyta precis vid området. Den låga tillgången gör dock att det blir begränsad närhet till gröna områden i Lövholmen, speciellt mot den norra kajen, även om det å andra sidan är vattenkontakt här. Det finns en oro för stort slitage på grönområden idag, att det är trängsel och stort slitage. Det finns också en uppfattning om att det i Hägersten-Liljeholmen är mindre tillgång till grönområden idag än för resten av Stockholm har. Bortsett från Stockholms absoluta innerstad stämmer det, och området kring Point Liljeholmen väster om Liljeholmsbrons brofäste, Liljeholmsberget och Marievik har lägst inom Hägersten-Liljeholmen.

Trivsamma gröna platser som personer nämner är Fruktparken och badplatsen vid Trekanten, samt båtklubbområdet.

Identifierade samarbetsmöjligheter fokus grönska:

Exploateringskontorets landskapskompetens, förskolor och skolor i närheten, stadsdelsförvaltningens stadsbyggnadskompetens, Färgfabriken, stadsdelsförvaltningens preventionssamordnare, konstnärer

Figur 27: Bild från Lövholmen februari 2019

Figur 28: Bild från Lövholmen februari 2019

En plats där man känner sig på undantag som gående

”Jaha, det området, men varför skulle man röra sig där?” - citat från intervju

I Lövholmen (planområde) finns en mycket blandad skala på bebyggelsen från Cementas silos till enplanshus. Det är mycket få entréer mot gata, dels inom området men också mot Lövholmsvägen. Det finns få korsningspunkter inom området, och de mest centrala nyttjas ej för möten.

Det saknas koppling längs vattnet och till grönområden, strandkanten uppges sakna värde för friluftslivet idag eftersom det är stängt. Det saknas också en känsla av närhet till vattnet i de flesta av resterande delar av området. Det upplevs som svårt att hitta inom Lövholmen, man önskar skyltning och tycker att strukturen är svåröverblickbar (trots att det finns så få gator). Det finns också flera fysiska och psykologiska hinder för att lätt ta sig runt i området, med stängsel och områden som upplevs otrygga. Det är nära till Liljeholmens centrum, men kopplingens topografi och utformning gör att det upplevs längre.

Inom området är det fokus på bilar eller arbetsfordons tillgänglighet, med stora parkeringsplatser och smala trottoarer som ibland slutar abrupt.

*Identifierade samarbetsmöjligheter fokus mänsklig skala:
Färgfabriken, förskolor nära, preventionssamordnare, handlare i Liljeholmen, konstnärer, arkitektstudenter, Liljeholmshallarna*

Ett kreativt kluster som inspireras av sin närmiljö

” Den kreativa och stimulerande miljön som råder på Lövholmen gör att mycket omistlig kultur skapas som annars inte skulle kunna produceras.” – citat från intervju

I Lövholmen (planområde) finns idag kultur i form av både kulturhistoria och kulturutövare. I den dryga tioårsperiod som Lövholmen befunnit sig i ett slags limbo mellan levande industri och utveckling mot något annat har lokaler hyrts ut på rivningskontrakt till kulturutövare. Detta har gjort att ett kreativt kluster skapats. Det är en stor bredd bland utövarna i området: Betongkonstnärer, skribenter, skapande konstnärer, dans, koreografi, möbelformgivare, industridesign, samtidskonst, förläggare, journalistforskare, manusförfattare, illustratörer. Kulturmiljöutredningen som har gjorts pekar på många byggnader, skorstenar, platser och rörelsestråk som är särskilt värdefulla. Platsen och det geografiska rummet med dess historia skapar en tydlig identitet för de kulturverksamma i området. Kulturaktörerna upplever en tillåtande atmosfär där allt är tillåtet och inget begränsar.

Inom Lövholmen är det främst i Beckershuset (fokus skapande kluster) och Färgfabriken (navet för klustret, utställningar, arena för aktiva) som konsten är lokaliserad, men det finns även flera aktörer i Cementas lokaler. Färgfabriken är den mest utåtriktade arenan medan andra har en bredd av utåtriktat eller mer inåtvänt.

Kulturutövarna i Lövholmen uttrycker dock en stor oro för sin framtid. Korta hyreskontrakt och otydligheter kring framtiden på platsen gör att projekt läggs på is eller inte kommer till alls. Utövarna uttrycker en vilja av att vara med i utvecklingen av området, men är rädda att detta inte ska ske.

Identifierade samarbetsmöjligheter kreativt kluster: Färgfabriken, konstnärer och andra kulturverksamma (Plattform, Färgkontoret, med flera), arkitektstudenter, Hembygdsföreningen, skolor och förskolor, Stockholmskällan, Medioteket, Kulturförvaltningen, Ateljéföreningen, ABF stadsvandringar.

Figur 29: Konstnär: Nino Ramsby

Ett område med få, men attraktiva mötesplatser utomhus

”Det saknas naturliga, ”bra” träffpunkter för ungdomar”- citat från intervju

De mötesplatser som främst finns utomhus inom och nära planområdet är Färgfabrikens lilla torg, Gröndals hamn med caféet Cul de sac, grönområdet Trekanten och Liljeholmstorget. Dessa mötesplatser är mycket välbesökta och populära.

Det finns flera lekplatser med mera inom kort avstånd, bättre närhet än Stockholm i genomsnitt, men de upplevs mycket välutnyttjade. Majoriteten av ytorna är anpassade för yngre barn. Särskilt för ungdomar finns det en brist på mötesplatser, något som blir tydligt med den stora mängden gymnasieungdomar i området. Området med gymnasier är också det område som har längst till gröna mötesplatser. Ungdomarna uppges istället mötas vid McDonalds och på Lövholmenområdets avspärrade områden, alla tre områden som också upplevs som otrygga. Det förekommer narkotikahandel bland gymnasieungdomarna. Det finns inte mycket plats för spontanidrott, utan mest för föreningsaktiva.

När Liljeholmsborna tillfrågas om mötesplatser (både inomhus och utomhus) uppges de att de inte tycker att det finns god tillgång till mötesplatser.

Identifierade samarbetsmöjligheter fokus mötesplatser utomhus: Gymnasieskolorna, Liljeholmshallarna, Färgfabriken, polisen, preventionssamordnare

Figur 30: Bild från Lövholmen februari 2019

Ett delvis otryggt område

”Droganvändning, droghandel och skadegörelse, hallen har rökförbud, men ingen bryr sig” - citat från intervju

Liljeholmen är ett prioriterat område för polisen eftersom man ser stora utmaningar här. Här finns hängmiljöer för ungdomar på glid och missbrukare. Samordningsgrupp finns mellan polis, preventionssamordnare, ordningsvakter med flera.

När det gäller Lövholmen har problemen mest varit olaga intrång, ungdomar och missbrukare som hängt kring de förfallna husen. Fastighetsägarna har behövt arbeta aktivt med bevakning och säkerhet.

Precis utanför Lövholmen finns det problemmiljöer vid gymnasieklostret där det största problemet är narkotikahandel. Vissa problem med missbrukare i Trekanten som gör att barn och ungdomar känner sig otrygga.

Området upplevs som otryggt, med otydligt ägarskap kring platserna. Mycket att skada sig på i området som glassplitter och trasiga saker. Många mörka hörn och prång med otrygghet. Många uttrycker irritation/sorg över att det är så nedgången på en så fin och central plats.

Största delen av Lövholmen saknar vägar och därigenom också belysning. Men dagbefolkningen är väsentligt högre än i omkringliggande områden, och det är ”mer aktivitet än man tror” på kvällstid. Både aktiviteter som uppskattas och ”stök”. Däremot är det lägre brottsstatistik i Liljeholmsområdet än i Stockholm i genomsnitt. Det är enbart högre när det gäller stöld i fordon, stöld i bostad samt klotter/graffitti.

*Identifierade samarbetsmöjligheter fokus otrygghet:
Preventionssamordnare, konstnärer, Liljeholmshallarna, polisen, SPF Liljeholmen, Färgfabriken, Micasa*

Figur 31: Bild från Lövholmen februari 2019

Rekommendationer

Denna del av nulägesbeskrivningen innehåller rekommendationer för hur området kan utvecklas framåt för att skapa mer och starkare sociala och kulturella värden. Rekommendationerna baseras på det sammanvägda nuläget som beskrivits ovan.

Rekommendationerna är svar på frågor som:

- Hur kan området utvecklas för att skapa ökad trygghet?
- Hur kan området utvecklas för att skapa inkludering?
- Hur kan området utvecklas för att skapa ett kulturliv som bidrar till Stockholm i stort?

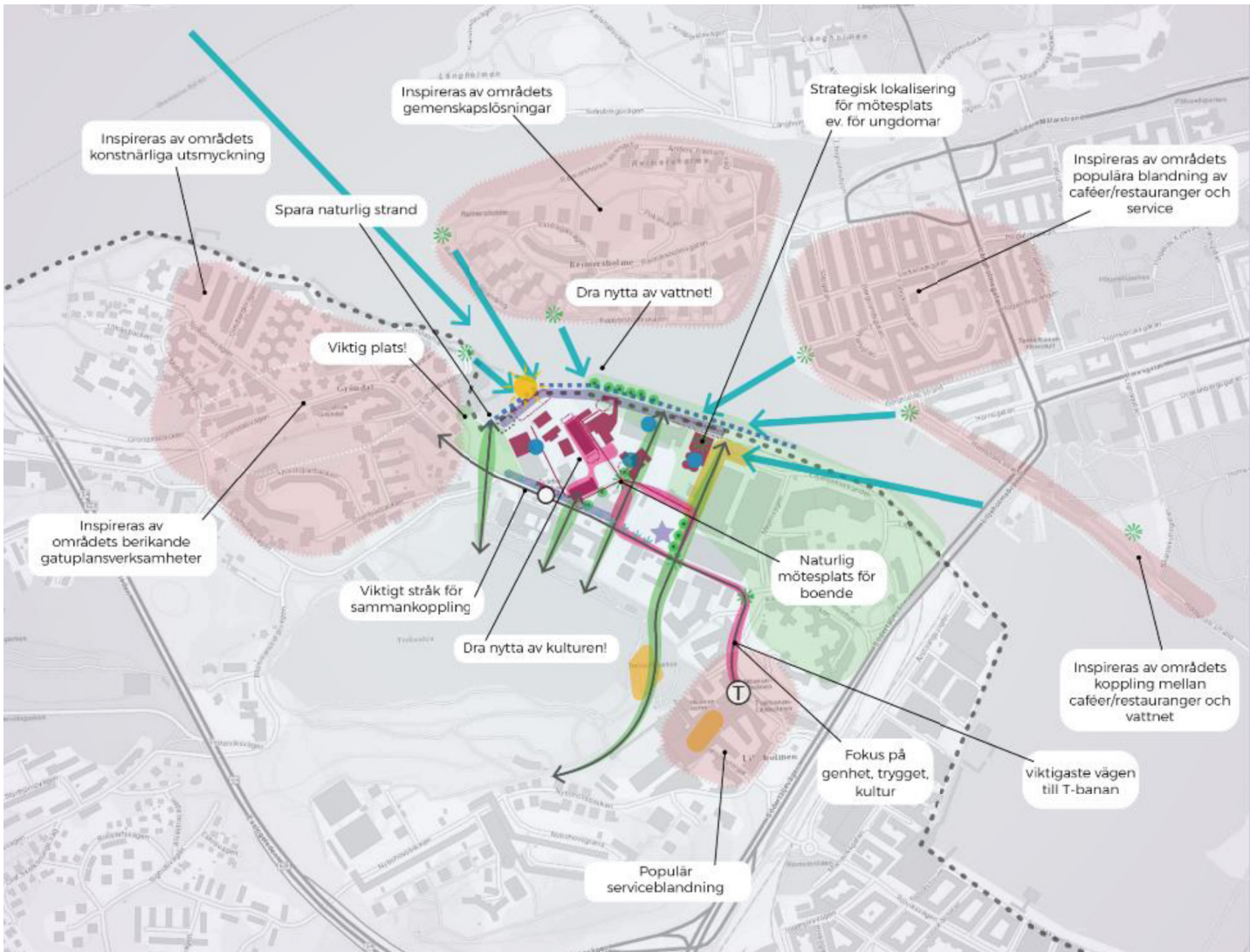
Rekommendationerna ges av WSP:s experter. Arbetet har stämts av med stadens detaljplanehandläggare, byggaktörernas samordnare, Skanskas specialist på socialt värdeskapande samt JM:s miljö- och hållbarhetsspecialist.

Rekommendationerna kommer att ligga till grund för den process där staden och områdets fastighetsägare arbetar fram mål för områdets sociala och kulturella utveckling. Rekommendationerna utgör således underlag för formulering av effektmål. Även aktörskartläggningen bildar grund för rekommendationerna för processen. Rekommendationerna skär över alla stadens stadsbyggnadsmål.

Utifrån nulägesanalysen har en rad rekommendationer tagits fram, nedan presenteras en lista över resultatet av nulägesanalysen följt av en övergripande lista av de framtagna rekommendationerna vilka fördjupas i efterkommande kapitel. Vidare följer rekommendationer kopplat till två geografiska fördjupningar; stråket längs vattnet och Lövholmsvägen.

Översikt över rekommendationer:

- Dra fördel av områdets särskilda potential för att skapa och bevara sociala och kulturella värden
- Skapa kapacitet för barn
- Skapa och spara grönska
- Skapa ett område som prioriterar gående människor
- Låt kulturen ta plats
- Dra nytta av de mötesplatser som finns och komplettera dem
- Låt utvecklingen skapa trygghet

Figur 32 Illustration över rekommendationer för socialt och kulturellt värdeskapande

Figur 33: Bild från Lövholmen (Hornstulls strand) februari 2019

Dra fördel av områdets särskilda potential för att skapa och bevara sociala och kulturella värden

Sammanfattningsvis är Lövholmen ett område med otroligt stor social och kulturell potential. Det är särskilt dessa saker som utgör områdets särskilda potential: närheten till vattnet, den existerande kulturen, den goda tillgängligheten, områdets historia och områdets omgivningar. Det är av stor vikt för områdets sociala och kulturella utveckling att denna potential tas tillvara.

Skapa den saknade länken i gångstråket längs med Liljeholmsviken ända bort till Vinterviken. Utnyttja läget vid vattnet så att fler människor får ta del av det. Skapa fina utblickar för boende och besökare. Mer om detta i den geografiska fördjupningen: ”Stråket längs vattnet”.

Dra nytta Färgfabriken som socialt och kulturellt nav, samt att det finns många aktiva konstnärer i närområdet. Skapa förutsättningar för att detta ska kunna blomstra även i framtiden. Mer om detta under fördjupningen ”LÅT KULTUREN TA PLATS för att skapa och bevara sociala och kulturella värden”.

Till Lövholmen kan man väldigt enkelt gå, cykla och åka kollektivt. Utnyttja detta genom att skapa ännu tydligare stråk till kollektivtrafik och prioritera upp de gående i gaturummet. Mer om detta under fördjupningen ”SKAPA ETT OMRÅDE SOM PRIORITERAR GÅENDE MÄNNISKOR för att skapa och bevara sociala och kulturella värden”.

Att det finns levande kulturhistoria från så många tider i Lövholmen är en stor fördel eftersom det skapar ett mer intressant och levande område. Lyft fram detta! Mer om detta under fördjupningen ”LÅT KULTUREN TA PLATS för att skapa och bevara sociala och kulturella värden”.

Kring Lövholmen finns väldigt populära stadsområden. Gröndal med sin småstadscharm, Reimersholme med sin starka gemenskap, Liljeholmen med all sin service, Hornstull med restauranger och caféer. Inspireras av omgivningarna och plocka godbitarna samtidigt som Lövholmen tillför nytt. Mer om detta under fördjupningen ”Skapa ett område som prioriterar gående” samt ”DRA NYTTA AV DE MÖTESPLATSER SOM FINNS OCH KOMPLETTERA DEM för att skapa och bevara sociala och kulturella värden”.

Skapa kapacitet för barn för att skapa och bevara sociala och kulturella värden

Med tanke på statistiken kring barn i omkringliggande områden är det mycket stor chans att även Lövholmen blir ett område dit det flyttar barnfamiljer. Detta rekommenderar vi att det hanteras på två sätt. Dels behöver det skapas kapacitet för de barn som kommer att flytta dit – med skola, förskolor, utelek, närhet till grönyta och solbelysta gårdar. Eftersom denna kapacitetsutmaning finns samtidigt som det i delar av området redan idag är mindre grönyta än rekommenderat är vår rekommendation att inte alltid kombinera bostadsgård och förskolegård eftersom det behövs kapacitet till båda. Det är också viktigt att tänka extra noga på trygga skolvägar.

Dels bör det hanteras genom att aktivt locka andra målgrupper till området, genom att exempelvis bygga fler ettor eller lägenheter riktade till studenter eller pensionärer. Det är viktigt med denna dubbla strategi eftersom vilka som kommer att bo i Lövholmen över tid delvis är utanför vår kontroll och att för mycket barnfamiljer på detta område skulle skapa kapacitetsproblem på gårdar, i grönområden och i förskolor.

Rekommendationer för processen: För att skapa ett område som passar barn rekommenderar vi (liksom barnkonsekvensanalysen) en **process som involverar barn, barns företrädare och personer kunniga inom barns behov**. Det har redan gjorts aktiviteter med ungdomar i Stadsdelsförvaltningens regi som skulle kunna byggas vidare på.

Figur 34: utsnitt från statistik om andel barn 0-6 år

Figur 35: Bild från Lövholmen i maj 2019

Skapa och spara grönska för att skapa och bevara sociala och kulturella värden

Eftersom grönområdena* är väldigt välutnyttjade i närområdet redan idag och delar av området har långt till närmaste grönområde är det en rekommendation att skapa nya gröna platser i området. Prioriteringen bör ligga på den nordöstra delen av området eftersom det där är längst till närmaste grönområde. Även om detta område är nära vatten så täcker inte det de mänskliga sociala behov som finns kopplade till gröna miljöer. Det är viktigt att tänka på att nya grönområden behöver klara hårt slitaget. Eftersom brygganläggningar inte kan säkerställas över tid rekommenderar vi att ytorna placeras på fast mark.

För att ändra på att det är dåliga kopplingar mellan Trekanten och vattnet, är en rekommendation att skapa gröna kopplingar mellan Trekanten och vattnet. Skapa grönt gångstråk längs kajen som kopplar ihop de (delvis) gröna stråken längs hela strandlinjen mot Mälaren. Ta tillvara på den naturliga stranden på Skanskas område. Spara uppvuxna träd längs strandlinjen och inom hela området där det går (ek mest värdefullt enligt naturvärdesbeskrivningen). Tänk på placeringen av höga hus i förhållande till gröna sociala ytor (sociotoper). Sociotoper ska ha god tillgång till sol och bra mikroklimat. Tänk på att inte placera höga hus söder om grönområden, i de södra hörnen av gårdar eller söder om mötesplatser, eftersom det skapar onödigt skuggiga ytor.

**Grönområden och grön utemiljö har många olika värden. Värden för pollinering, värden för spridningskorridorer, värden för klimatanpassning med mera. I denna kartläggning prioriteras dock det grönas sociala och kulturella värden, och våra rekommendationer är det som bör prioriteras ur social och kulturellt hänseende.*

Några riktvärden:

- 10 kvm sociotopyta per person (Stockholm stad= om 1500–2000 bostäder tillskapas på Lövholmen skulle mer än hälften av området behöva vara sociotopyta)
- Minst 15 % av området ska bestå av offentlig yta (av vilken ska vara 10 % offentliga grönområden och 5 % offentliga parkområden) (UN Habitat)
- Minst 40 % utemiljöer av den totala kvartersytan (Spacescape)

- Minst 50 % utemiljö solbelyst kl. 12 vårdagjämning (Spacescape)

Rekommendationer för processen: Grönområden och grön utemiljö bör prioriteras i processen för att möjliggöra framför allt sociala värden. Fundera därför över vilka kompetenser som behöver träffas och diskutera gemensamma lösningar eller målkonflikter kring detta. **Vår rekommendation är att detta arbete görs i nära samarbete med detaljplanen för Marievik samt planer öster om planområdet.**

Identifierade övriga samarbetsmöjligheter: Exploaterings landskapskompetens, förskolor och skolor i närheten, stadsdelsförvaltningens stadsbyggnadskompetens, Färgfabriken, preventionssamordnare, konstnärer, byggaktörernas landskapskompetenser.

Skapa ett område som prioriterar gående människor för att skapa och bevara sociala och kulturella värden

Skapa attraktiva gaturum på olika sätt inom området för att locka människor till det offentliga rummet och skapa trygghet och trivsel. Attraktiva gaturum inom området kan handla om att skapa platser för rekreation och vila med grönska och sittplatser. Det kan också handla om konstverk, tillräckligt breda trottoarer, ej för breda gaturum, förgårdsmark för serveringar, uppvuxna träd, förhöjda bottenvåningar, förändringar i fasad för att skapa variation, cykelbanor skiljt från gångbanor med mera. Olika lösningar passar för olika gaturum med olika syften.

Prioritera alltid gång och cykel genom att skapa gena kopplingar mellan målpunkter och tillräckligt utrymme för gång- och cykelbanor.

Fånga upp mångfalden i arkitektur och uttryck som finns i omkringliggande områden för att skapa ett levande område och bygga vidare på det som lyfts fram som mycket uppskattat i närområdet. I Lövholmens närområde finns allt från stora sekelskiftesvillor till åttiotals-gemenskapsboenden och nybyggda hyresrätter. Respektera omgivningen samtidigt som ni tillför nya uttryck genom utvecklingen av Lövholmen.

Mot Lövholmsvägen kan det vara mer prioritering för kommersiella verksamheter eftersom det finns större underlag och skapar en sammankoppling mellan Liljeholmen och Gröndals BGV*. Prioritering på Lövholmsvägen ur såväl kommersiell som social synvinkel bör vara i korsningen med Trekantsvägen. De kommersiella verksamheterna bör rikta sig främst till boende och arbetande inom området, även en del på 5–10 min avstånd. Dagligvaror bör prioriteras eftersom det inte finns i det direkta närområdet vilket medför svårigheter för äldre.

Inom området finns idag, men även i framtiden mindre underlag för kommersiella verksamheter, även om det kan fungera bra i prioriterade korsningar. Där det inte finns underlag bör man istället arbeta med aktiva bottenvåningar på andra sätt som med kulturlokaler, och i utformningen genom färg, form, entréer mot gatan etc. Mot Färgfabriken, och eventuellt i ett gent stråk mot Liljeholmen bör fokus ligga på mer utåtriktade sociala och kulturella funktioner.

Figur 36: Bild från Lövholmen februari 2019

Längs strandpromenaden bör fokus ligga på att skapa en attraktiv miljö för såväl boende som besökare. Här handlar gångvänligheten om att stråket ska vara tillräckligt brett för att bli solbelyst och inte för blåsigt. Sociala och kommersiella verksamheter som passar är restauranger, caféer, kiosk och kulturella verksamheter, speciellt i närheten av Färgfabriken. Se till att skapa trygga, gena kopplingar mellan Nybohov, Trekanten, Lövholmen och vattnet för att koppla samman områden som redan idag ser socioekonomiskt olika ut, och som med tanke på hur bostadsmarknaden ser ut idag troligtvis kommer att se ännu mer olika ut när området byggs. Prioritet här bör läggas på att det blir en grön koppling samt att det läggs krut på trygghetshöjande åtgärder nära gymnasieskolornas mörka prång.

Rekommendationer för processen: Även här är det viktigt att hantera den långa byggnationsprocessen. Under byggnation finns många möjligheter att **prioritera gena, bekväma lösningar för gående över bilar**. Säkerställ **offentliga rum tidigt** i processen. **Arbeta med barn** för att undersöka vilka lösningar som fungerar bäst för dem, eller med **konstnärer för utsmyckning eller aktiviteter längs stråk**.

Figur 37: Bild från Lövholmen, februari 2019

Låt kulturen ta plats för att skapa och bevara sociala och kulturella värden

Dra nytta av kulturen som finns i området, och även i närområdet. Dra nytta av Färgfabriken som nav för kultur, möten etc. både under utbyggnad och när området är utbyggt. Placera offentliga rum, kommersiella och kulturella lokaler nära varandra så att de kan skapa synergier mellan sig.

Skapa möjligheter för kulturaktörer att verka i området. Billiga lokaler är svårt att få till i nybyggda hus, men undersök hur äldre hus kan användas eller hur samarbeten kan skapas med staden eller skolor för att få till långsiktiga lösningar. Försök att skapa möjligheter för kluster att sitta nära och ge utrymme för olika typer av kulturutövare (=olika typer av lokaler).

Spara miljöer och byggnader som gör området speciellt och levande. Områdets långa och brokiga historia och karaktär ger området identitet och attityd. Låt de hus och miljöer som sparas synas tydligt från miljöer som folk vistas på: gator, gårdar, mötesplatser över vattnet. Försök att fånga upp det som inte går att spara på andra sätt – återanvänd material, skapa konstverk av industridetaljer, låt en skorsten ta plats på en gård med mera.

Låt Lövholmen bli en social och kulturell mötesplats även för personer som inte bor på platsen. Prioritera utåtriktad kultur som riktar sig till andra målgrupper än den som främst kommer att bo här. Låt kulturen och kulturmiljön ta plats i offentliga rum – som tema på lekplatser, på konstverk och som arenor för tillfälliga evenemang. Dra nytta av det speciella som finns här: existerande konstnärer som kan utformning, utsmyckning etc. Skapa även ett gent kulturstråk mellan Färgfabriken och Liljeholmen och prioritera för kulturlokaler och utsmyckning.

Rekommendationer för processen: *Dra nytta av att det finns ett stort kreativt kluster på platsen och involvera dessa i dialog, aktiviteter, för utformning av offentliga rum etc. Lyssna på deras behov och önskemål. Under planering och utbyggnadstiden rekommenderar vi att **fastighetsägarna ger kulturaktörerna tydliga besked** om hur länge deras kontrakt gäller för att underlätta för aktörernas arbete och minska deras oro inför framtiden. Fundera på hur fastighetsägarna kan **samverka för att möjliggöra kulturaktörer på platsen under längre tid**: Går det att skapa en kedja av lokaler som aktörerna kan vara i när befintliga lokaler rivs? Dra även nytta av **Stockholm stads***

***kulturlots** med stor kunskap om lokaler och aktörers behov. **Dra nytta av kunskapen om området** som exempelvis Hembygdsföreningen har för vandringar både med involverade aktörer och allmänhet.*

Figur 38: Bild från Lövholmen februari 2019

Dra nytta av de mötesplatser som finns och komplettera dem för att skapa och bevara sociala och kulturella värden

Utnyttja Färgfabriken som nav för socialt liv. Skapa sociala och kulturella mötesplatser runt Färgfabriken som understödjer det som redan finns. Diskutera och lös målkonflikter tidigt så att det inte placeras funktioner som blir alldeles för störda av socialt liv runt Färgfabriken. Det finns flera mötesplatser runt området (Trekanten, Hornstull, Gröndal, båtklubben etc.) rekommenderar vi att dessa lyfts fram, underlättas, knyts ihop. Skapa koppling mellan mötesplatser även över vattnet (Reimersholme, båtklubben, Hornstull) så att de ”ser” varandra.

Skapa mötesplatser inne i området för de boende. Naturlig knutpunkt om strukturen bevaras, mitten av området. För de boende men koppling till Färgfabriken. Eventuellt bra placering av skola. Det goda kommersiella läget i hörnet av Lövholmsvägen och Trekantsvägen är också en naturlig mötesplats, entré till området.

Skapa mötesplatser längs kajen (se även stråket längs vattnet). Tänk på att här kommer det komma personer som går längs vattnet, springer, få dem att stanna (om de vill).

Skapa mötesplatser för lite äldre ungdomar eftersom det är brist på detta idag. Om gymnasieskolorna ska vara kvar är det viktigt att prioritera en mötesplats som passar de ungdomarnas behov geografiskt nära. Området vid vattnet kommer troligtvis att bli samlingsplats för ungdomar hur det än utformas – dra nytta av det istället för att se det som en utmaning och skapa en plats som gör att ungdomar och andra människor lätt kan samsas.

Låt utvecklingen skapa trygghet för att skapa och bevara sociala och kulturella värden

Eftersom området upplevs som delvis otrött och mycket slitet idag är det viktigt att utvecklingen bidrar med trygghet. Tydliggör ägarskap över platserna i området redan nu, under byggnation och i färdigbyggt område. Vem ansvarar för platsen? Är platsen offentlig, privat, semiprivat osv? Får jag vara här som besökare?

Skapa fler ögon mot, och på, gatan. Fler människor i omlopp gör oss tryggare. Skapa därför anledningar och enkelhet för människor att se och vistas i det offentliga rummet. Hur man bäst skapar attraktiva gaturum hittar du under ”Skapa ett område som prioriterar gående människor”. Övriga trygghetskapande sätt är att skapa lägenheter med fönster mot utemiljöer som annars riskerar att bli baksidor, att skapa ”dragare” (sociala eller kommersiella) inne i området som lockar människor på olika tider av dygnet (exempelvis Färgfabriken).

Fler sorters människor som syns i vår vardag skapar trygghet på lång sikt och acceptans mot olikheter. Därför rekommenderar vi att skapa ett område som attraherar olika grupper av människor (ålder, kön, etnicitet, intressen, socioekonomi, familjesituation etc.). Applicera detta på boende genom att skapa ett område med olika upplåtelseformer, bostadsstorlekar, bostadstyper etc. Applicera detta på mötesplatser genom att skapa olika typer av mötesplatser för olika målgrupper. Applicera detta på funktioner genom att skapa en mångfald av funktioner för olika målgrupper. Lagg extra mycket vikt vid trygghetskapande åtgärder i stråket mot gymnasieklustret och stråket mot Liljeholmen.

Rekommendationer för processen: Området kommer troligtvis att byggas ut under en lång tid. Detta skapa både möjligheter och utmaningar. En utmaning är att få området att upplevas som tryggt under byggtiden. Här finns mycket man kan göra: **Avgränsa tydligt vilka områden som är under byggnation och vilka rum som är tillgängliga för människor. Skapa offentliga rum tidigt i processen så att det skapa fler ögon på platsen. Skapa riktade aktiviteter för ungdomar för att undvika ”häng”.**

Figur 39: Bild från Lövholmen februari 2019

Figur 40: Bild från Lövholmen/Gröndals hamn februari 2019

GEOGRAFISK FÖRDJUPNING

STRÅKET LÄNGS VATTNET

Ta tillvara på den naturliga strand och de uppvuxna träd som finns i det mest nordvästra hörnet. Dra också nytta av att det runt denna plats finns mest sol under längst tid på året och dygnet av platserna längs vattnet. Vår rekommendation är att utnyttja det bästa solläget för ett offentligt rum. För hela stråket är vår rekommendation att hus placeras på ett sätt som skapar tillräckligt utrymme för socialt liv och sol som når kajen.

Skapa tydliga kopplingar mellan kajstråket och Färgfabriken för att dra nytta av platsen som social och kulturell nod så att det spiller över på kajstråket.

Stråket längs vattnet kommer troligtvis att locka människor som motionerar, promenerar längs Årstaviken. Öppna upp stråket så att det lockar människor att flanera mellan stadsdelarna, så att området blir integrerat i sin omgivning. Skapa därför funktioner, platser, kommersiella lokaler som passar både dessa människor och de boende och arbetande i området. Det betyder bra springspår och promenadslänga men även restauranger, caféer, kiosk och kulturella verksamheter, speciellt i närheten av Färgfabriken. Tänk på att de kommersiella lokalerna trivs i kluster.

LÖVHOLMSVÄGEN

Lövholmsvägen är vägen där de större flödena av människor kommer att röra sig i området. Vi rekommenderar att Lövholmsvägen prioriteras som ett sammankopplande stråk mellan Liljeholmen och Gröndal för att underlätta för gående och cyklister att ta sig den vägen på ett gent och attraktivt sätt. Skapa fler entréer mot gatan längs hela sträckan för att skapa trivsel och bättre skapa samhörighet med berikande gatuplansverksamheter (kommersiella och kulturella) i Gröndal och Liljeholmen.

Lövholmsvägen är det mest attraktiva stråket för kommersiell verksamhet, speciellt i korsningen Lövholmsvägen-Trekantsvägen. Se till att den verksamhet som placeras här kompletterar den som finns i Liljeholmen och Gröndal. Kommersiella verksamheter som passar här är därför främst sådana som riktar sig till boende och verksamma inom området, men även personer som bor eller är verksamma i närheten och passerar förbi, såsom livsmedelsaffär, frisör och blomsteraffär. Vår rekommendation för denna plats ur ett socialt perspektiv är en livsmedelsaffär. Ett tillskott av en livsmedelsaffär på denna plats skulle skapa närhet för många, och är också bra placerat för att underlätta livspusslet i och med placering mellan det framtida området och tunnelbanan.

För att underlätta och göra det attraktivt för boende, besökare och verksamma i området att nyttja kollektivtrafik och känna närhet till den service som finns i området bör man prioritera stråket mellan Lövholmen och Liljeholmen centrum. Det går exempelvis att göra det stråket tryggare och trivsammare och upplevas som mer prioriterat genom fler entréer och fönster mot gatan, bättre belysning, prioritering vid övergångsställen samt någon form av kontinuitet som exempelvis likadana träd längs vägen.

För att understödja de kulturella verksamheterna i Lövholmen är ett tips att skapa någon form av kulturstråk i form av lokaler för kultur, konstverk på hus eller på allmänna platser och liknande på den genaste vägen mellan Liljeholmen centrum och det kulturella och sociala navet.

Figur 41: Bild från Lövholmen februari 2019

Källförteckning

- Dagvattenutredning Lövholmen, Structor, 2018
- iBKA för Lövholmen, Ramböll, 2019
- Intervjuer med aktörer, genomförda av WSP under februari-juni 2019
- Konsekvensbeskrivning kulturmiljö, Tyrens, utkast 20190523
- Kulturmiljöutredning Lövholmen, Tyrens, utkast 20190521
- Kulturlivsanalys, WSP, utkast 2019-06-28
- Medborgarundersökning 2018 Hägersten-Liljeholmen, Stockholm 2018
- Naturvärdesinventering, Firman ekologikonsult AB, 2018, reviderad 2019
- Näringslivsanalys, WSP, 2019
- Preliminärt material från stadsrumsanalys för Lövholmen
- Rekreation inom Stockholm stad, Spacescape 2015
- Samrådsinlagor från tidigt samråd
- Stadsrumsanalys, Tengbom 2020
- Statistik från SCB, uttag 2019
- Strukturplan för Lövholmen, Gehl architects, mars 2017
- Sol-, och dagsljusstudie Lövholmen, Tengbom, 2018
- Stockholmsenkäten 2018
- Trygghet i Hägersten-Liljeholmen, Stockholm stad, 2017
- Trygghetskartan, Stockholm 2016
- Trygghetsstatistik, Trafikkontoret 2016